

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

OIKEUS OSALLISUUTEEN

Nuorten kokemuksia osallisuudestaan Sihti-interventiossa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi ylempi amk
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen
Opinnäytetyö ylempi AMK
syksy 2012
Ulriika Kannas-Honkaniemi

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden laitos, Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

KANNAS-HONKANIEMI, ULRIIKA: Oikeus osallisuuteen
Nuorten kokemuksia osallisuudesta Sihti-interventiossa

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen koulutusohjelman opinnäytetyö, 57
sivua, 12 liitesivua

Syyskuu 2012

TIIVISTELMÄ

Tämä tutkimuksellinen kehittämishanke toteutettiin osana kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämissuunnitelman Kasteen ja Väli-Suomen alueella 1.1.2009 – 31.10.2011 toteutetun lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishankkeen Kasperin mukaista Sihti-hanketta. Sihti-hanke oli yksi Kasperin hankkeen yhdestätoista osahankkeesta. Hanke toteutettiin Päijät-Hämeen alueella ja mukana kehittämistyössä olivat kaikki maakunnan kunnat Lahtea lukuun ottamatta. Sihti-hanketta hallinnoi Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä ja projektipäällikkönä toimi nuorisopsykiatrian ylilääkäri Pirjo Sipiläinen.

Koska osallisuus oli valtakunnallisen Kaste-ohjelman sekä Kasperin hankkeen ja sen osahankkeiden läpileikkaava teema, edellytettiin kehittämistyöltä konkreettisia toimia osallisuuden lisäämiseksi. Sihti-kehittämistyössä asiakkaiden osallisuutta päätettiin vahvistaa kuulemalla Sihti-interventioon ohjautuneiden nuorten ääntä ja tarjoamalla sitä kautta nuorille mahdollisuus osallistua heitä koskevien palvelujen kehittämiseen. Sihti-interventiolla tarkoitetaan nuorisopsykiatrian matalan kynnyksen arviointi- ja hoitoonohjausmallia, jonka tavoitteena on enintään viiden tapaamiskerran aikana nuorten ja heidän perheidensä tilanteen selvittäminen ja tarvittaessa tarkoituksenmukaiseen tutkimus- ja hoitopaikkaan ohjaaminen.

Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää Sihti-arvioon ohjautuneiden nuorten kokemuksia osallisuudesta ja tätä kokemustietoa hyödyntämällä kehittää yhdessä Sihti-vastaanoton henkilöstön kanssa malli nuorten osallisuuden kokemusten mahdollistamiseksi jatkossa entistä paremmin. Tutkimustulosten mukaan nuoren osallisuuden kokemus rakentuu tämänkaltaisessa interventiossa vuorovaikutuksessa ammatillisen aikuisen kanssa. Työntekijän vuorovaikutustaidot, sanallinen ja sanaton viestintä sekä sitoutuminen nuoren prosessiin luovat perustan luottamussuhteen syntymiselle. Myös miellyttävä tapaamisympäristö edesauttaa vuorovaikutussuhteen syntymistä. Nuorten kokemuksia hyödynnettiin prosessin aikana kehittämistyön suuntaamisessa ja Sihti-kehittämistyön arvioinnissa.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen toteuttamisen ja osallisuuden merkityksen ymmärtämisen myötä osallisuuden vahvistaminen on juurtunut luontevaksi osaksi Sihti-vastaanoton henkilöstön toimintatapoja.

Avainsanat: nuoret, osallisuus, palveluiden kehittäminen, Kaste-ohjelma

Lahti University of Applied Sciences
Master's Degree in Social Services

KANNAS-HONKANIEMI, ULRIIKA A right to participation:
The youths' experiences of participation in Sihti intervention

Master Programme in Social Services, Securing Child and Youth Welfare, 57
pages, 12 appendices

Autumn 2012

ABSTRACT

This Master's Thesis was completed as part of the national Social Services and Health Care Development Programme Kaste and from the implemented development programme Kasperri for children, young people and family services, which was carried out in Central Finland between the time periods of 1.1.2009 and 31.10.2011 as part of the Sihti scheme. The Sihti scheme was one of the eleven sub-project schemes of the Kasperri programme. The scheme was compiled in the region of Päijät-Häme and all towns in the region except Lahti participated in the developing work of the scheme. The Sihti scheme was administrated by the Päijät-Häme Social and Health Care District and the Project Manager was the Medical Director of Adolescent Psychiatry Pirjo Sipilainen.

As the participation of young people was the cross-cutting theme for the nationwide development programme, called Kaste and scheme Kasperri, and also for all its sub-projects, concrete actions and developing work was required to increase the youth's participation. In the development work by the Sihti scheme it was decided to reinforce the participation of youth who were invited to attend the Sihti intervention by hearing their opinions. This way the young people were given an opportunity to take part in the developing work of the services. The Sihti intervention was meant as easy access to assessment and therapy in Adolescent Psychiatry. The main target was that within five meetings an assessment of the youth and his family situation could be done and if deemed necessary invite the youth and his family to the appropriate analysis and therapy center.

The aim of the development program was to find out the experiences of the participants who were invited to the Sihti assessment, and by using this research information, it enabled us to develop with the Sihti center personnel a model on how to make use of the youths' experience in taking part in the assessments. According to the results the youths' participation in this kind of intervention achieved interaction between him and the professional personnel. The workers interactional skills, verbal communication, actions, as well as committing to the process was the base of the relationship, which was based on trust between the youth and professional. A pleasant environment also helped the interactional relationship with the youth. The youths' experiences were used during the process on developing work and assessment of the Sihti scheme development work.

Along with the understanding of the importance of implementing the development

programme, the participation became an integral part of the working approaches and methods of Sihti personnel.

Key words: youth, participation, developing services, Kaste- programme

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	LAPSESTA AIKUISEKSI – NUORUUS ERITYISENÄ ELÄMÄNVAIHEENA	4
2.1	Nuoruus käsitteenä	4
2.2	Nuoruuden vaiheet ja kehitystehtävät	5
2.3	Tyypillisiä nuoruusiän kehityshaasteita	7
2.4	Aikuisena nuoren rinnalla	8
3	NUORET OSALLISINA	12
3.1	Nuorten osallisuus käsitteenä	12
3.2	Nuorten osallisuus – Mitä sillä voidaan tarkoittaa Sihti-interventiossa	14
4	TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMISHANKE SIHTI-KEHITTÄMISTYÖTÄ SUUNTAAMASSA	17
4.1	Sihti-kehittämistyö osana Kasper-i-hanketta ja valtakunnallista Kaste-ohjelmaa	17
4.2	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen kokonaisprosessi	22
4.2.1	Nuoret kokemustietoa tuottamassa	25
4.2.2	Eettiset näkökulmat tutkimuksen toteutuksessa	27
5	OSALLISUUDEN ULOTTUVUUDET – NUORTEN KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA SIHTI-INTERVENTIOSSA	29
5.1	Mahdollisuus saada tietoa	30
5.2	Kokemus kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta	34
5.3	Kokemus tilasta kertoa	37
5.4	Kokemus kuulluksi tulemisesta tai kuulematta jäämisestä	42
5.5	Kokemus siitä, että mielipiteet on huomioitu / jätetty huomioimatta	43
5.6	Kokemus osallisuudesta tai osattomuudesta	44
6	MITÄ OSALLISUUS ON NUORTEN KOKEMANA - JOHTOPÄÄTÖKSIÄ TUTKIMUSTULOKSISTA	47
7	KOHTI OSALLISUUDEN KOKEMUKSIEN MAHDOLLISTAMISTA	50
8	LOPUKSI	51
	LÄHTEET	54
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö totesi puheenvuorossaan Nuorten syrjäytymisen ehkäisy - tilannekartoituksesta toimintaan – seminaarissa 14.8.2012, että nuorten syrjäytyminen koskettaa meitä kaikkia. Hän kehotti jokaista omalla kohdallaan miettimään, mitä minä voin asian hyväksi tehdä. Tasavallan presidentti Niinistö toi esiin huolensa siitä, että tuoreiden tutkimustulosten mukaan yhä useampi nuori siirtyy työkyvyttömyyseläkkeelle ja yhä useammin syynä ovat mielenterveydelliset ongelmat. Tarvitaan uudenlaisia keinoja nuorten kohtaamiseen.

Asiakkaiden osallisuus on ajankohtainen sosiaalipoliittinen tavoite yhteiskunnassamme. Osallisuuden kokemukset nähdään yhtenä keskeisenä vastauksena syrjäytymisen ongelmaan. (Toikko 2006, 13.) Osallisuuden merkitys hyvinvoinnin edistämiseen tunnustetaan laajasti ja asiakkaiden asiantuntijuutta on alettu hyödyntää myös palvelujen kehittämisessä ja arvioinnissa. Osallisuuden lisääntyminen ja syrjäytymisen vähentyminen on myös yksi Kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelman (Kaste) päätavoitteista (Kaste-ohjelma 2008, 24.)

Päijät-Hämeen alueella osana Kaste-ohjelman mukaista Kasperin -hanketta 1.9.2009 - 31.10.2011 toteutetussa Sihti-kehittämistyössä nämä kaksi edellä mainittua näkökulmaa yhdistyivät. Kehittämistyön tavoitteena oli laajentaa matalan kynnyksen nuorisopsykiatrisen Sihti-arvio seudulliseksi ja luoda konsultaatiomalli perustason palvelujen ja nuorisopsykiatrian välille. Johtajatuksena kehittämisessä oli, että nuoret saisivat tarvitsemansa tuen nopeasti omassa kehitysympäristössään. Nuoret ja perustason palvelujen yhteistyökumppanit kutsuttiin mukaan kehittämistyöhön parhaan mahdollisen tuloksen saavuttamiseksi.

Goodwin ja Happell (2006, 4) toteavat, että mielenterveyspalvelujen käyttäjien osallisuuden toteutumista koskeva tutkimus on vähäistä. Erityisen vähäistä on tutkimus, jossa käsiteltäisiin asiakkaiden itsensä näkemyksiä osallisuudesta. Voisiko osallisuuden toteutumista tutkia ja osallisuusympäristöjä kehittää, jos ei tiedetä, miten tutkittava osallisuuden ymmärtää ja kokee? Tässä opinnäytetyönä toteuttamassani tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa oli tavoitteena selvittää, mitä osallisuus Sihti-arvioon ohjautuneiden nuorten kokemana on ja miten se hei-

dän mukaansa työskentelyssä toteutui. Tavoitteena oli tätä kokemustietoa hyödyntäen kehittää ammatillisten aikuisten työn tueksi toimintamalli, jonka avulla nuorten osallisuuden kokemukset tämänkaltaisissa interventioissa mahdollistuvat jatkossa entistä paremmin. Konkreettisenä muistutuksena uudennlaisista toimintatavoista on henkilöstön dialogisen työpajatyöskentelyn tuotoksena syntynyt huoneentaulu.

Osallisuus käsitteenä on ymmärrettävissä eri tavoin ja sitä voidaan tarkastella useista eri näkökulmista ja monilta eri tasoilta. Sirviön (2010, 131) mukaan osallisuus tarkoittaa kiinnittymistä yhteiskuntaan, mahdollisuutta osallistua, toimia ja vaikuttaa yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Gretscher (2002, 91) määrittelee osallisuuden olevan osallisuuden tunnetta, mikä tarkoittaa sitä, että asiat tapahtuvat osallisen tunnetasolla. Kokemus osallisuudesta on yksilöllistä, eikä osallisena olemista voida näin ollen tällä tasolla ulkopuolelta määrittää. Gretscherin (2002, 91) mukaan useat osallisuuden määritelmät ovat unohtaneet mainita, että ihminen, joka osallistuu, voi itse kertoa, tuntuuko hänestä osalliselta.

Minna Laitilan (2010, 147-149) väitöstutkimuksen mukaan asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä voi toteutua kolmella eri tavalla: osallisuutena omaan hoitoon ja kuntoutukseen, osallisuutena palvelujen kehittämiseen sekä osallisuutena palvelujen järjestämiseen. Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen myötä Sihti-arvioon ohjautuneille nuorille tarjoutui mahdollisuus tuottaa tietoa osallisuuden kokemuksistaan omassa prosessissaan sekä vaikuttaa Sihtikehittämistyöhön. Tutkimusaineisto kerättiin nuoria haastatteleamalla. Kehittämishankkeen tuloksena syntyi työskentelymalli, jonka avulla voidaan edistää nuorten osallisuuden kokemuksia heitä itseään koskevassa psykiatrisessa interventiossa. Malli on laajasti hyödynnettävissä nuorten parissa tehtävässä työssä.

Työni Kaste-ohjelman mukaisen Väli-Suomen alueella toteutettavan Kasperin hankkeen projektisuunnittelijana on tarjonnut minulle aitiopaikan lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisessä. Kasperin hankkeen tavoitteet ovat Kaste-ohjelman mukaiset ja yksi hankkeen pääteemoista on osallisuus. Pohdimme opinäytetyöni aihevalintaa yhdessä esimieheni projektijohtaja Juha Luomalan kanssa. Tavoitteena oli, että prosessi palvelisi sekä Kasperin hanketta että omaa henkilö-

kohtaista tarveani ammatillisen osaamisen syventämiseen. Lopputuloksena toteutin nuorten osallisuutta koskevan tutkimuksellisen kehittämishankkeen osana Sihti-kehittämistyötä ja sen arviointia. Toteutin hankkeen sosiaalialan asiantuntijana yhdessä erikoissairaanhoidon henkilöstön kanssa. Kehittämishanke tuotti toimintamallin lisäksi Kasper-hankkeelle arviointitietoa nuorten osallisuuden toteutumisesta kehittämistyössä ja vahvisti omaa osaamistani nuorten kohtaamisessa. Lisäksi hankkeen toteuttaminen avasi uuden näkökulman monialaiseen yhdessä tekemiseen. Opinnäytetyöprosessin myötä itselleni kirkastui ajatus siitä, että haluan jatkossakin toimia nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi yhdessä nuorten ja toisten ammattilaisten kanssa.

Nuorten osallisuutta voidaan edistää eri tavoin. Nuoria voidaan innostaa vaikuttamaan koulun ja oppilaiden yhteisiin asioihin oppilaskunnassa tai kehottaa nuoria saattamaan mielipiteensä kuuluville eri kanavien, kuten esimerkiksi internetin, kautta. Myös niille nuorille, joille aktiivinen kansalaistoiminta ei ole luontaista, tulisi tarjota mahdollisuus osallisuuteen. Nuorten osallisuudesta puhuttaessa on pystyttävä erottamaan nuorten parhaan ajattelu ja nuorten mielipiteiden kuuleminen nuorten varsinaisesta toimijuudesta (Gretschel 2002, 91). Opinnäytetyöprosessin tuottama kokemus vahvisti käsitystäni siitä, että nuorten itsensä osallisuutta koskevien palvelujen kehittämiseen edistää laadukkaiden ja tarpeenmukaisien palvelujen rakentumista. Tutkimukseen osallistuneilta nuorilta saamani palautteen mukaan, he kokivat osallistumisensa palvelun kehittämiseen arvokkaana.

2 LAPSESTA AIKUISEKSI – NUORUUS ERITYISENÄ ELÄMÄNVAIHEENA

2.1 Nuoruus käsitteenä

Nuoruus on erityinen elämänvaihe, joka sijoittuu ikävuosien 12 - 22 väliin. Sen pituus on yksilöllistä ja riippuu nuoren kasvuympäristössä vallitsevasta kulttuurista. (Aaltonen, Ojanen, Vilhunen & Vilen 2003, 13.) Yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten myötä eri aikoina eletty nuoruus on erilaista ja nuoruuden käsite saa erilaisia merkityssisältöjä eri aikoina. Myös kullakin nuoruutta tutkivalla tieteenalalla on oma käsityksensä nuoruudesta. Käsitykset eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan toisaan täydentäviä, nuoruutta eri näkökulmista lähestyviä määritelmiä. Lääketieteessä korostetaan nuoruusikäisten fyysistä kypsymistä aikuisuuteen, psykologit määrittelevät nuoruutta lähinnä elämänvaihteorioiden kautta, kasvatustieteilijät lähestyvät nuoruutta erityisesti oppimisen ja oppimisympäristöjen näkökulmasta, yhteiskuntatieteissä tutkimuksenkohteena voivat olla nuorisokulttuurit, nuorisoryhmät, päihteidenkäyttö tai rikollisuus ja hoitotieteissä painottuu nuorten hyvinvointia edistävät tekijät. (Aaltonen, Ojanen, Vilhunen & Vilen 2003, 13.)

Nurmi (2006, 126) kuvaa nuoruusikää siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen. Rantasen (1998,51) mukaan se eroaa lapsuudesta siksi, että nuorella on jo monia aikuisuuteen liittyviä toimintamalleja ja aikuisuudesta siksi, että nuori on vielä kypsymätön ja häneltä puuttuu aikuisen kokemusmaailma. Nuoret eivät ole suuria lapsia, eivätkä myöskään pieniä aikuisia (Pylkkänen 2006, 14). Nuoruus ei ole irrallinen elämänvaihe, vaan osa ihmisen elämänkaarta. Varhaislapsuuden yksilöitymistapahtumat ja latenssivaihe luovat pohjaa nuoruusiän kehitykselle ja määrittävät sitä monin tavoin. Latenssivaiheessa (6 - 10 vuotiaana) aikaisemmat kehitysvaiheet ovat yhdistyneet toimivaksi persoonallisuuden kokemukseksi. Tällöin lapsen motoriikka, liikunnalliset taidot ja kielellisen kehitys vahvistuvat, kongnitiiviset taidot lisääntyvät ja sosiaaliset taidot kehittyvät. Näitä perustaitoja tarvitaan nuoruusiän haasteista selviämiseen. (Niemi 2010.)

Kaltiala-Heinon & Marttusen (2007, 591) mukaan nuoruuskehitys, joka sijoitetaan tavallisesti ikävuosiin 12 – 22, alkaa fyysisestä puberteetista. Nuoruusiän käsite, johon sisältyvät biologisen kasvun ja sukukypsyiden saavuttamisen lisäksi useat aikuistumiseen johtavat psykologiset ja sosiaaliset kehitystapahtumat, on heidän mukaansa moniulotteinen.

Aalbergin & Siimeksen (1999, 55) mukaan nuoruuden kehityksellisenä päämääränä on saavuttaa itse hankittu autonomia. Matka lapsen täydellisestä riippuvuudesta kohti itsenäisyyttä on pitkä. Itsenäisyyden saavuttaakseen nuoren on ratkaistava ikäkauteen kuuluvat kehitykselliset tehtävät:

- puberteetin myötä muuttuneen kehonkuvan, seksuaalisuuden sekä seksuaalisen identiteetti jäsentäminen
- irrottautuminen lapsuuden vanhemmista sekä heidän löytäminen uudelleen aikuisella tasolla
- ikätovereiden tukeen turvautuminen kasvun ja kehityksen aikana

2.2 Nuoruuden vaiheet ja kehitystehtävät

Tavallisesti nuoruus jaetaan varhaisnuoruusikään, varsinaiseen nuoruusikään ja myöhäisnuoruusikään. Varhaisnuoruuden (11 - 15 vuotta), jonka katsotaan alkavan puberteetin myötä, kehitystehtävänä on sopeutuminen kehon muutoksiin. Hormonitoiminnan aktivoitumisesta seuraavat kehonmuutokset hajottavat nuoren minäkuvaa ja kehonhallinta vaikeutuu. Tässä kehitysvaiheessa nuori on korostuneen tietoinen kehostaan ja sen rajoista. Tietoisuus seksuaalisuudesta lisääntyy ja kasvava viettipaine aiheuttaa taantumista lapsenomaiseen käyttäytymismalliin. Varhaisnuoret ovat usein käytökseltään ailahtelevia ja tarvitsevat ympäristön, toisten nuorten ja perheen ulkopuolisten aikuisten, reagoitua ja kontrollia sisäisen paineen ja käyttäytymisen hillitsemisessä. (Niemi 2010.) Sinkkonen (2010, 17) kuvailee varhaisnuoren taipumusta keskittyä omaan itseensä toisinaan liikuttavaksi, toisinaan ärsyttäväksi.

Varsinaisessa nuoruusiässä, 15 - 17 vuotiaana, tärkeimpänä kehitystehtävänä on lapsuuden vanhemmista irrottautuminen. Vanhemmat säilyvät yhä nuoren elämän tärkeimpinä aikuisina, mutta heistä irrottaudutaan surutyön kautta. Tässä kehitysvaiheessa nuori on erityisen herkkä kaikenlaisille erokokemuksille, joiden haavoittava merkitys nuoren elämään aikuisten tulisi tiedostaa. (Rantanen 1998, 52.) Ikätoverit ovat nuoruuden keskivaiheessa keskeisessä asemassa myös seksuaalisuuden rakentamisessa. Nuori testaa seksuaalisuuttaan ja omaa viehätysvoimaansa. Yllykepaineiden helpottaessa nuoresta tulee energinen ja aktiivinen. Hän on kiinnostunut itsestään, seksuaalisuudestaan ja ympäristöstään sekä mahdollisuuksistaan vaikuttaa siihen. (Aalberg & Siimes 1999, 58.)

Nuoruuden loppuvaiheessa eli myöhäisnuoruusiässä, 18 - 22 vuoden iässä, nuoren minä lujittuu ja kokonaispersoonallisuus eheytyy kehitystehtävän mukaisesti (Rantanen 1998, 52). Aalberg & Siimes (1999, 58) kutsuvat tätä jäsentymisvaiheeksi, jossa aikaisemmat kokemukset hahmottuvat kokonaisuudeksi naisena tai miehenä olemisesta. Nuori kykenee suhtautumaan vanhempiinsa tasa-arvoisemmin ja suvaitsee itsessään vanhempien kaltaisia piirteitä. Nuoren empatiakyky lisääntyy ja itsekeskeiset valinnat korvautuvat myötäelämiseen perustuvilla kaveri- ja seurustelusuhteilla. Tässä kehitysvaiheessa nuori kykenee emotionaaliseen läheisyyteen ja arvostaa omaa ja toisen yksityisyyttä. Hän alkaa omalta osaltaan kantaa vastuuta ja hänestä tulee yhteiskunnan jäsen.

Aalberg ja Siimes (1999, 103) ovat listanneet kuusi keskeistä tekijää, joita nuoret tarvitsevat kehittyessään lapsesta aikuiseksi. Niitä ovat:

- Sekä nuoret että lapset tarvitsevat sitä, että heistä pidetään. Jos heistä ei pidetä, voidaan unohtaa vaatimukset hyvästä käytöksestä. Pitäminen ei vielä riitä, mutta on ehdoton edellytys nuoruuskäisten kehitykselle.
- Nuoret tarvitsevat tilaa kehittyä, oppia tuntemaan itsensä, rajansa ja mahdollisuutensa, sekä tilaa tehdä kokeiluja ja erehdyksiä. Vanhemmat ja muut auktoriteetit eivät voi jatkuvasti painostaa, rajoittaa ja asettaa odotuksia. On tärkeää, että nuori voi kokea itsensä todelliseksi ja välttää virheellisiä ratkaisuja.

- Nuoret tarvitsevat ikäisiään tovereita. Ikätoverit auttavat kasvamisessa. Nuoruusiässä solmitut ystävyysuhteet ovat useimmille parhaimpia ja läheisimpiä koko elämän ajan.
- Nuoret tarvitsevat rajoja. Niiden avulla he oppivat tuntemaan itsensä ja yhteiskunnan.
- Nuorille on tärkeää voida uhmata asetelmassa, jossa heidän riippuvuutensa kohdataan ja jossa heidän uhmaansa vastataan.
- Nuoret tarvitsevat aikuisia ja heidän läsnäoloaan. Vain silloin edellä esitetyt asiat ovat mahdollisia.

2.3 Tyypillisiä nuoruusiän kehityshaasteita

Hämäläisen (2006, 45) mukaan suomalaisnuorilla menee päällisin puolin katsottuna hyvin. Nuorille on tarjolla monipuolisesti harratusmahdollisuuksia sekä erilaisia hyvinvointipalveluja. Suomalaisten kouluosaavutukset ovat huippuluokkaa ja nuoriso näyttäisi olevan vahvoilla kansainvälisessä vertailussa. Monet mittaukset kuitenkin kertovat nuorten ja lapsiperheiden olojen vaikeutuneen 1990-luvulla. Mielenterveyspalvelujen ja lastensuojelutoimien tarve on kasvanut kaksinkertaiseksi ja yhteiskunnassamme on koettu valtakunnan surua nuorten miesten traagisten tekojen seurauksena.

Yhteiskunnan monimutkaistumisen myötä kotien kasvatustehtävä on käynyt yhä vaativammaksi. Muuttunut yhteiskunnallinen todellisuus asettaa haasteita ja reunaehtoja sekä nuorten pyrkimyksille että vanhemmuudelle. Tasapainottelu informaatioyhteiskunnassa, jossa työelämä edellyttää yhä parempaa suorituskkyä ja osaamisen jatkuvaa päivittämistä ja jossa sähköinen joukkotiedotus välittää jatkuvasti oleellisen tiedon lisäksi epäoleellista tietoa, on haastavaa. Myös talouteen liittyvät riskitekijät lisäävät epävarmuuden tunnetta. (Hämäläinen 2006, 43.) Aalbergin ja Siimeksen (1999, 99) mukaan nuorten psyykkisten ongelmien taustalla onkin usein puutteet riittävän turvallisten rajojen luomisessa. Ongelmana heidän mukaansa on, että nuoret ovat saaneet liian paljon liian aikaisin tai liian vähän liian myöhään. Aikuiset unohtavat usein, että terve nuori on vielä kypsytymätön. Lapsuudesta ei voi hypätä suoraan aikuisuuteen, vaan lapsi kasvaa aikuiseksi as-

teittain nuoruuskehityksen aikana. Samanaikaisesti etenevän kehityksen kanssa nuorella esiintyy taantumia. Aikuisten on haastavaa pysytellä mukana näissä mielenliikkeissä, sillä ne ovat hyvin nopeita.

Jokaisen nuoren elämään liittyy erilaisia kriisejä. Nuori on kriisissä silloin, kun hän ei selviydy ongelmallisesta tilanteesta aiempien kokemustensa, voimavarojensa tai läheisten ihmisten tuella, vaan joutuu sopeutumaan uudenlaisiin olosuhteisiin ja omaksumaan uusia selvitysmiskeinoja. Oikein hoidettujen kriisien myötä nuorelle tarjoutuu mahdollisuus kasvuun ja uusien voimavarojen löytymiseen. (Aalto-Setälä 2006, 192.) Haasjoki & Ollikainen (2010, 22) jaottelevat nuoruusiän kriisit nuoruusiän psyykkisiin kehityskriiseihin, elämäntilannekriiseihin ja kasautuvaan stressiin sekä traumaattisiin kriiseihin. Psyykkisiin kehityskriiseihin kuuluvat itsetuntoon, minäkuvaan ja identiteettiin liittyvät kysymykset. Elämäntilannekriiseihin ja kasautuvaan stressiin kuuluvat esimerkiksi perhekriisit, kaveri- ja seurustelusuhteiden ongelmat sekä koulunkäyntiongelmat. Traumaattisilla kriiseillä tarkoitetaan äkillisiä järkyttäviä tapahtumia, kuten väkivallan uhriksi joutumista tai läheisen kuolemaa. Haasjoki ja Ollikainen (2010,23) ovat listanneet nuorten itse määrittelemiä elämän kipukohtia. Nuorten mukaan näitä ovat lähipiirille tapahtuvat järkyttävät asiat, itseä vahingoittavat kierteet, kuten päihdeongelmat, ihmissuhdeongelmat, vanhempien ero tai sen pelko ja ongelmalliset suhteet vanhempiin. Aalto-Setälän (2006, 192) mukaan suurin osa nuorten kriisitilanteista hoituu oman perheen jäsenten ja ystävien avulla sekä muiden nuoren arkeen, esimerkiksi kouluympäristöön, kuuluvien ihmisten tuella. Kriisitilanteeseen tulee kuitenkin puuttua, jos se uhkaa nuoren kehitystä tai vaarantaa nuoren psykososiaalista toimintakykyä.

2.4 Aikuisena nuoren rinnalla

Aalberg & Siimes (1999, 100 -104) muistuttavat, että nuoruus on elämänvaihe, joka on elettävä ja jolloin tehdään sekä oikeita että vääriä ratkaisuja. Henkilökohtaisten kokeilujen myötä löydetään omat, vielä aikuisuuteenkin vaikuttavat ratkaisut. Nuorten kanssa toimivien aikuisten on tärkeä tietää, että nuoruuden tervettä kehitystä ei voida kiirehtiä tai hidastaa, vaan se etenee omalla vauhdillaan yksilöl-

lisesti. Kun nuorelle annetaan aikaa, tilaa ja mahdollisuus kasvaa, hän kykenee nuorena aikuisena ottamaan vastuun itsestään ja ympäristöstään.

Nuorten kanssa työskentelevien aikuisten tulee ymmärtää nuoruusiän erityisyys ja sen mukanaan tuoma mahdollisuus korjata lapsuusiän kehityksen puutteita ja traumoja. Nuoruusikä on mahdollisuus ja tie kohti eheämpää aikuisuutta. (Rantanen 1998, 52.) Se on mahdollisuuksien ja haasteiden lisäksi myös haavoittuvuuden aikaa. Osa nuorista kohtaa nuoruusvuosina ongelmia, jotka saattavat näkyä henkisenä pahoinvointina tai häiriökäyttäytymisenä. Joidenkin nuorten kohdalla ongelmat häviävät aikuisiässä, kun taas toisten kohdalla ne vakiintuvat kasautuvaksi ongelmavyöhdiksi. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 150.)

Paulon (2006, 59) mukaan nuorten keskinäinen kanssakäyminen saattaa näyttäytyä aikuiselle mieltä vailla olevana oleiluna, vaikka se on nuorille hyvin merkityksellistä. Se on tärkeää realistisen minäkuvan ja maailmakuvan muodostamisessa. Nuoren minäkuva ailahtelee, eikä itsetuntemus ja nuoren omat havainnot itsestään riitä hänen itsetunnolleen. Nuori tarvitsee jatkuvaa palautetta siitä, millainen hän on. (Aalberg & Siimes 1999, 67). Tällä on myös kääntöpuolensa, sillä toisaalta kanssakäyminen ja palautteen saaminen aiheuttaa sosiaalista ahdistuneisuutta, mikä johtuu siitä, että nuoruusikään tultaessa yksilön tietoisuus toisen ihmisen ajatteluprosessista lisääntyy. Ikätovereiden paheksunta muodossa tai toisessa voi olla nuorelle hyvin haavoittavaa. (Paulo 2006, 60).

Nuoruusiässä tehdyillä valinnoilla on usein kauaskantoisia seurauksia ihmisen elämässä. Yhteiskunnan muuttuessa ja epävakauden lisääntyessä valintojen tekeminen on yhä vaativampaa. Mikään ei tunnu varmalta ja usein valintojen seurauksia on mahdoton ennakoida. Hämäläisen (2006, 46) mukaan keskeinen kasvatuksellinen haaste lisääntyvän yhteiskunnallisen epävakauden keskellä onkin auttaa nuoria tulevaisuutta rakentavien valintojen tekemisessä.

Friisin, Eirolan & Mannisen (2004, 50) mukaan nuorten kohtaaminen ja tukeminen vaatii kouluterveydenhoitajajilta heidän kasvu- ja kehitysprosessiensa ja elämänhallinta- ja terveystietoisuutensa tuntemista. Vaatimuksen kaksi ensimmäistä

kohtaa pätee mielestäni kaikkiin nuorten kanssa työskenteleviin ammattilaisiin. Oman kokemukseni mukaan tieto lisää nuorten kanssa työskenneltäessä tarvittavaa varmuutta. En tarkoita tällä sitä, että aikuisen täytyisi olla erehtymätön. Nuorten kanssa tarvittava varmuus on sitä, että voi tarpeen tulleen myöntää tietämättömyytensä ilman sen suurempia selittelyjä. Nuorten kanssa työskennellessä täytyy olla aito. Friis ym. (2004, 50) toteavat myös, että aikuisen riittävä asiantuntemus mahdollistaa nuorten osallisuutta. Heidän esimerkissään terveyden edistämisen sisältöjen tuntemus auttaa terveydenhoitajia ottamaan oppilaat mukaan terveyttä tukevaan toimintaa alusta alkaen.

Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen (2003, 12) ovat listanneet nuorten parissa toimivalle sosiaali- ja terveystyöntekijälle asetettavia ammatillisia vaatimuksia seuraavasti:

- tuntee nuoren oikeuksia ja velvollisuuksia ohjaavaa lainsäädäntöä
- tuntee nuoren kehityksen pääpiireet
- osaa tukea nuoren kasvua ja kehitystä yhteistyössä hänen lähiyhteisönsä kanssa
- on selvillä nuoren erilaisista tarpeista ja voimavaroista ja kykenee edistämään nuoren kokonaisvaltaista hyvinvointia
- osaa kuunnella ja havainnoida nuorta sekä tukea häntä itsenäistymisprosessissa
- kykenee työskentelemään moniammatillisessa työryhmässä erilaisissa nuorten toimintaympäristöissä
- osaa suunnitella ja ohjata nuorten kasvua ja kehitystä tukevaa toimintaa
- osaa ohjata ja tukea nuortaa terveyttä, hyvinvointia ja itsenäistä selviytymistä edistäviin elintapoihin
- tuntee nuoris- ja vapaa-ajan toiminnan suomat mahdollisuudet ja osaa ohjata nuoria osallistumaan niihin
- ymmärtää erilaisia nuorten elämäntyyliä ja nuorisokulttuureja sekä niiden ilmenemismuotoja
- tuntee tavallisimmat nuoruusiässä esiintyvät käyttäytymisen ongelmatilanteet ja osaa tukea nuorta yksilöllisesti

- tunnistaa nuoren riskikäyttäytymiseen ja syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä sekä osaa soveltaa ennaltaehkäiseviä työmenetelmiä
- tuntee tavallisimmat nuorilla esiintyvät mielenterveysongelmat ja kykenee tukemaan psyykkisesti oireilevaa nuortaa
- tunnistaa nuoren sosiaalisia ongelmia ja kykenee tukemaan nuorta sekä yksilönä että hänen verkostojensa avulla
- tuntee koulunkäyntiin liittyvät erityisvaikeudet –oppimisvaikeudet, koulukiusaamisen, koulupelon, kouluhaluttomuuden – ja osaa kohdata ne sekä auttaa selviytymään niistä
- osaa tunnistaa nuoren huumeiden tai muiden päihteiden väärinkäyttäjän
- tuntee nuorille suunnatut perus- ja erityispalvelut
- osaa ohjata nuoren hoitoon erilaisissa mielenterveys-, päihde- ja sosiaalisissa ongelmissa
- tuntee tavallisimmat nuorten parissa käytettävät auttamismenetelmät

Nuorten kanssa työskentelevillä aikuisilla tulee olla kyky ymmärtää normaalin ja epänormaalin käyttäytymisen erot, taito asettaa rajoja ja antaa vastuuta sekä tarjota nuorelle erityistä tukea hänen tarpeensa mukaan. Ei ole yhdentekevää, kuka nuorten parissa työskentelee. Lista ominaisuuksista on pitkä, mutta niistä muodostuu kokonaisuus, joka mahdollistaa tehokkaan, inhimillisen ja monialaisen työn nuoren parhaaksi.

3 NUORET OSALLISINA

3.1 Nuorten osallisuus käsitteenä

Osallisuus käsitteenä on ymmärrettävissä monin eri tavoin ja sitä voidaan tarkastella useista eri näkökulmista ja monilta eri tasoilta. Osallisuutta onkin usein kuvattu porras- tai tikapuumalleilla (Oranen 2008, 9). On tärkeätä muistaa, että kokemus osallisuudesta tai osattomuudesta on yksilöllistä ja myös kieltäytyminen osallistumisesta voi olla osallisuutta. Hotarin, Orasen & Pösön (2009, 117) mukaan lapsen osallisuudessa on kyse siitä, miten lapsi voi itse olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa työtä, jota hänen etunsa turvaamiseksi tehdään. Bardy, Salmi ja Heino (2001, 125) toteavat, että mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävässä yhteisöissä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta.

Nuorten osallisuutta voidaan edistää eri tavoin. Voidaan innostaa nuoria vaikuttamaan koulun ja oppilaiden yhteisiin asioihin oppilaskunnassa tai kehottaa nuoria saattamaan mielipiteensä kuuluville eri kanavien, kuten esimerkiksi interneti kautta. Valtakunnassamme on toteutettu useita eri nuorten osallisuuden lisäämistä tavoittelevia hankkeita (esim. Vehviläinen 2008) ja nuorten mahdollisuutta osallisuuteen pidetään yleisesti tärkeänä. Sen merkitys hyvinvoinnin edistämiseen tunnustetaan ja siitä puhutaan paljon, mutta kuinka monessa tilanteessa nuorten osallisuus on sitä, että myös nuoret itse kokevat olevansa osallisina? Osallisuuden käsitettä määriteltäessä on pystyttävä erottamaan nuorten parhaan ajattelu ja nuorten mielipiteiden kuuleminen nuorten varsinaisesta toimijuudesta. Osallisuuden kokemus on osallisena olevan kokemusta subjektiudesta. (Gretschel 2002, 91.)

Oranen (2008) nostaa esiin lainsäädännön vahvan tuen lasten osallisuudelle. Lasten oikeudesta osallisuuteen on säädetty sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla. Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1989 voimaan astuneessa (Suomessa voimaan 1991) lapsen oikeuksien sopimuksessa veloitetaan julkisen vallan käyttäjät takaamaan lapsille osallistumisen ja mielipiteen ilmaisemisen mahdolli-

suudet kaikissa heitä koskevissa asioissa iän ja kehitystason mukaisesti. (Lasten oikeuksien sopimus, 60/1991.)

Kansallisella tasolla lapsen oikeudesta osallisuuteen säädetään useassa eri laissa. Suomen perustuslaissa määritellään, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa kehitystään vastaavasti itseään koskevissa asioihin (Perustuslaki, 731/1999, 6§). Myös sosiaalihuollon asiakaslaissa säädetään, että lapsen toivomukset ja mielipide on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 10 §). Vuoden 2008 alussa voimaan tulleen lastensuojelulain pykälät 20 - 24 käsittelevät lapsen osallisuutta. Pykälissä säädetään lapsen mielipiteen selvittämisestä, puhevallan käytöstä sekä edunvalvonnasta. Lain mukaan lapsen mielipiteet ja toivomukset on aina, iästä riippumatta selvitettävä.

Tämän opinnäytetyöni kannalta yksi olennaisista pykälistä on myös 8.§, jonka mukaan lasten tulee saada osallistua palvelujen kehittämiseen. Tämä vielä uudehko lastensuojelulaki ylipäättään korostaa voimakkaasti lapsen oikeutta osallisuuden kaikissa lastensuojeluprosessin vaiheissa. Laissa on muun muassa määrätty siitä, että lasta täytyy tavata ja hänen kanssaan on keskusteltava. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Juridisen määrittelyn rinnalla on tärkeätä tarkastella osallisuuden käsitettä osallistuvan lapsen tai nuoren kokemuksena. Anu Gretschelin (2002,91) mukaan useat osallisuuden määritelmät ovat unohtaneet mainita, että ihminen, joka itse osallistuu, voi itse kertoa, tuntuuko hänestä osalliselta. Nuorten osallisuutta käsittelevää puhetta onkin kritisoitu siitä, että se jää kauas nuorten omasta käsitemaailmasta ja nuorten voi olla vaikea samaistua aikuisten nuorille luomiin osallisuusympäristöihin (Korkiamäki 2009, 101).

Minna Laitila (2010, 147 - 149) on tutkinut asiakkaan osallisuutta mielenterveys- ja päihdetyössä. Tutkimustulosten mukaan osallisuus voi toteutua kolmella eri tavalla: 1) osallisuus omaan hoitoon ja kuntoutukseen 2) osallisuus palvelujen kehittämiseen sekä 3) osallisuus palvelujen järjestämiseen. Osallisuuden omaan hoitoon ja kuntoutukseen käsitetään tutkimustulosten perusteella olevan mahdoli-

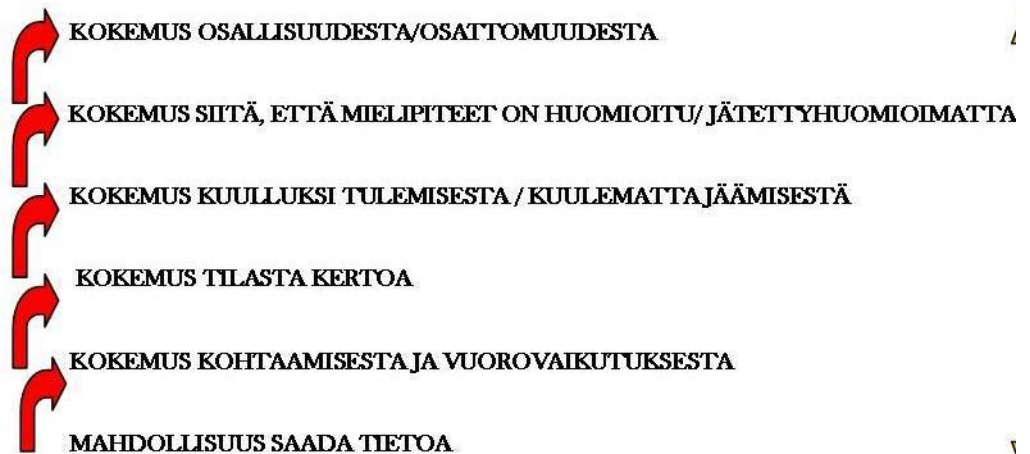
suutta osallistua ja vaikuttaa hoidon suunnitteluun ja yksikössä tarjolla olevaan toimintaan. Toisaalta sen ajatellaan olevan palvelujen käyttäjän aktiivista osallistumista hoitoa koskevaan päätöksentekoon ja tarjolla olevien mahdollisuuksien käyttämistä. Osallisuus palvelujen kehittämiseen voi tutkimustulosten mukaan toteutua kahdella tavalla. Asiakkailta olevaa kokemustietoa voidaan hyödyntää palvelujen kehittämisessä esimerkiksi mielipiteitä kysymällä. Mielipiteitä kysyttäessä tulisi ottaa huomioon, että niiden täytyisi myös johtaa toimintaan ja muutoksiin. Toisaalta osallisuus palvelujen kehittämisessä voi toteutua asiakkaiden ja työntekijöiden yhteisessä työskentelyssä, mikä voi konkreettisesti tarkoittaa esimerkiksi yhteisiä kehittämisprojekteja ja -päiviä. Osallisuus palvelujen järjestämiseen voi tutkimustulosten mukaan toteutua monin eri tavoin. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen käyttäjät ovat myös kuntalaisia, joten heillä on edustuksellisen demokratian avulla mahdollista vaikuttaa palvelujen järjestämiseen. Asiakkaiden omien näkemysten mukaan osallisuus omaan hoitoon ja kuntoutukseen on ensisijaista.

3.2 Nuorten osallisuus – Mitä sillä voidaan tarkoittaa Sihti-interventiossa

Anu Gretschelin (2002,91) väitöskirjassaan tekemän määritelmän mukaan osallisuus on osallisuuden tunnetta, mikä tarkoittaa sitä, että asiat tapahtuvat osallisen tunnetasolla. Näin ollen voidaan sanoa, että kokemus osallisuudesta on yksilöllistä, eikä osallisena olemista voida tällä tasolla ulkopuolelta määrittää. Gretschelin mielestä osallisuuden tunnetta kuvaavat hyvin sanat voimaantumisen ja valtaantumisen. Ne kuvaavat osallisuuden tunteessa yhdistyvää tunnetta ja kompetenssia. Kun nuori tuntee pätevyyttä ja pitää itse omaa rooliaan merkittävänä, hänen on helpompi tuoda ilmi hänen toiminnalle asettamia tavoitteita ja odotuksia. Näin nuori kokee voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä koskeviin päätöksiin. Myös Iijan (2009, 105) mukaan osallisuuden kokemusten lähtökohtana on ajatus siitä, että ihminen tietää itse, mikä hänelle on hyväksi. Voimaantumisen tunne syntyy hänen mukaansa vuorovaikutuksessa, jossa tuetaan ihmisen kykyä tuntea itsensä arvokkaaksi.

Sihti-interventiolla tarkoitetaan nuorisopsykiatrian matalan kynnyksen arviointi- ja hoitoonohjausmallia. Nuori voi hakeutua Sihti -vastaanotolle itse tai ohjautua sinne jonkun tahon, esimerkiksi kouluterveydenhoitajan tai -kuraattorin lähettämänä. Arviointi- ja hoitoonohjausintervention tavoitteena on enintään viiden tapaamiskerran aikana nuorten ja heidän perheidensä tilanteen selvittäminen ja tarvittaessa tarkoituksenmukaiseen tutkimus- ja hoitopaikkaan ohjaaminen (Sihtimalli LIITE 1). (Sipiläinen 2009.)

Olen lukemani kirjallisuuden perusteella alla kuvannut (Kuvio1) Thomasia (2002, 174-176) ja Shieria (2001,107-117) mukaillen sen, miten itse nuorten osallisuuden käsitteen tässä yhteydessä ymmärrän.

Kuvio 1. Osallisuuden ulottuvuudet Sihti-interventiassa.

Ensimmäisellä osallisuuden ulottuvuudella (ks. Kuvio 1.) nuorella on mahdollista saada tietoa tilanteesta, häntä koskevista asioista sekä Sihti-interventiosta ja nuori on pääsääntöisesti itse paikalla hänen asioitaan käsiteltäessä. Toisella ulottuvuudella osallisuuden mittarina pidetään nuoren kokemusta Sihti-työntekijän tai -työntekijöiden kohtaamisesta. Onko nuori kokenut kohtaamiset aidon arvostavina ja vuorovaikutteisina? Kolmannella ulottuvuudella syvennetään toisen ulottuvuuden ajatusta vuorovaikutuksesta ja se perustuu nuoren kokemukseen kerrontatilasta. Onko nuorella hänen kokemuksensa mukaan ollut tilaa kertoa haluamistaan asioista? Neljäs ulottuvuus perustuu nuoren kokemukseen kuulluksi tulemisesta tai kuulematta jäämisestä. Jos nuorella on kokemuksensa mukaan ollut tilaa kertoa, onko hän myös kokenut tullessa kuulluksi? Viidennellä tasolla on nuoren

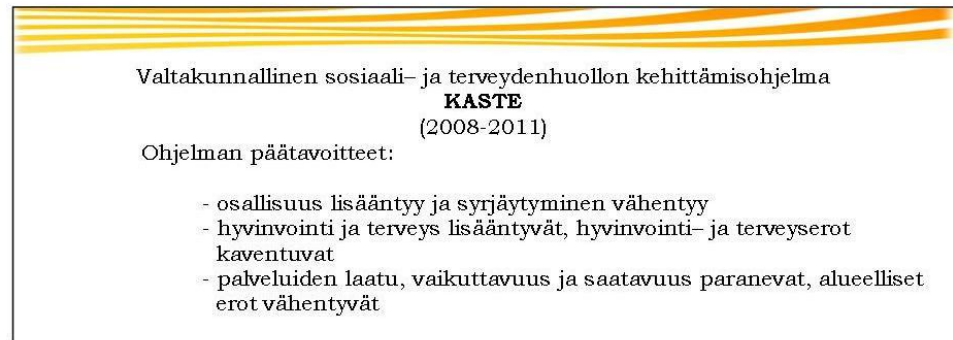
kokemus omien mielipiteidensä huomioimisesta tai huomioimatta jättämisestä. Ja kuudennella eli ylimmällä ulottuvuudella on nuoren kokemus osallisuudesta häntä itseään koskevassa interventiossa. Tätä osallisuuden asteikkoa tulen käyttämään oman tutkimukseni sekä teemahaastattelutrungon pohjana.

4 TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMISHANKE SIHTI-KEHITTÄMISTYÖTÄ SUUNTAAMASSA

Lahden ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjeen mukaan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö on tietyille kohdeorganisaatiolle toteutettava kehittämishanke tai produktio (LAMK 2011,2). Tämä opinnäytetyö on osana kehittämistyötä toteutettu tutkimuksellinen kehittämishanke.

4.1 Sihti-kehittämistyö osana Kasperihanketta ja valtakunnallista Kaste-ohjelmaa

Toteuttamani tutkimuksellinen kehittämishanke kohdistuu osana valtakunnallista Kaste-ohjelmaa ja Väli-Suomen Kasperihanketta toteutettuun Sihti-hankeeseen. Oheisessa kuviossa (Kuvio 2) olen jäsentänyt tätä kokonaisuutta. Käsitteiden päällekkäisyyksien vuoksi ja kokonaisuuden ymmärtämisen helpottamiseksi käytän Sihti – hankkeesta jatkossa nimitystä Sihti-kehittämistyö.

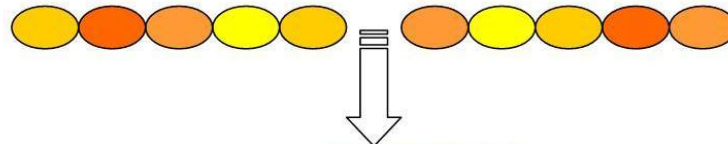

KASPERI- Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke
 1.1.2009-31.10.2011

Hankkeen tavoitteet:

- Lasten, nuorten ja perheiden palveluja uudistetaan laajempaan kokonaisuuteen perinteiset sektorirajat ylittäen. Vahvistetaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuutta palvelujärjestelmässä.
- Erityispalveluja kehitetään tukemaan peruspalveluja. Luodaan uusia työkäytäntöjä ja toimintakonsepteja ehkäisevän lastensuojelun alueelle, jolloin paine erityispalveluihin vähenee.
- Tuodaan palvelut suoraan lasten ja nuorten kehitysympäristöihin perhekeskustoiminnan ideologian mukaisesti.
- Henkilöstön osaamista parannetaan ja kehitetään työtapoja uudistettavien palvelurakenteiden ja kehitettävien uusien palvelujen edellyttämällä tavalla. Kehitetään myös ylisektoraalisten palvelukokonaisuuksien johtamista.

Yhteisten tavoitteiden lisäksi osahankkeille on asetettu omat hankekohtaiset tavoitteet, joissa yhdistyy alueelliset kehittämistarpeet ja valtakunnallisen KASTE -ohjelman kehittämisintressit.

SIHTI- Nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon ja kuntien perustason yhteistyö- ja konsultaatiotoiminnan kehittäminen nuoruusikäisten (13 - 18 v.) mielenterveyspalveluissa Päijät-Hämeessä

Osahankkeen tavoitteet

- Laajentaa Lahdessa jo toimiva konsultointi ja Sihdin toiminta koko Päijät-Hämeen alueen kunnat kattavaksi
- Luoda toimiva kokonaisuus nuorten psykososiaalisiin palveluihin yhteistyössä erikoissairaanhoidon, kuntien peruspalvelujen (sosiaali- ja terveystoimi sekä koulutoimi) ja muiden asiantuntijoiden kanssa.

TUTKIMUKSELLINEN
KEHITTÄMISHANKE

Kuvio 2. Tutkimuksellinen kehittämishanke osana valtakunnallista Kaste-ohjelmaa ja Väli-Suomen Kasperihanketta

Kaste on kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma, jonka kautta ohjataan valtionavustuksia kuntien ja kuntayhtymien kehittämistyöhön. Ohjelman ensimmäinen kausi toteutettiin vuosina 2008 – 2011 ja siinä määriteltiin lähivuosille sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistavoitteet ja keskeisimmät toimenpiteet, joilla ne voidaan saavuttaa. Kaste-ohjelman ensimmäisen kauden päätaavoitteet olivat, että 1) osallisuus lisääntyy ja syrjäytyminen vähentyy, 2) hyvinvointi ja terveys lisääntyvät, hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat ja 3) palveluiden laatu, vaikuttavuus ja saatavuus paranevat ja alueelliset erot vähentyvät. (Kaste-ohjelma 2008, 12 - 13)

Osana ensimmäisen kauden Kaste-ohjelmaa kehitettiin lasten, nuorten ja perheiden palveluja. Yksi valtakunnan viidestä alueellisesta lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishankkeesta oli 1.1.2009 - 31.10.2011 toteutettu Kasperin - Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke. Kasperinhanke oli Tampereen kaupungin hallinnoima kokonaisuus, joka muodostui yhdestätoista viiden maakunnan alueella toteutetusta osahankkeesta. Hankkeeseen osallistui yhteensä 66 kuntaa ja neljä sairaanhoitopiiriä. Kasperinhankeen tavoitteet olivat Kaste-ohjelman mukaiset:

- Lasten, nuorten ja perheiden palveluja uudistetaan laajempaan kokonaisuuteen perinteiset sektorirajat ylittäen. Vahvistetaan lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta palvelujärjestelmässä.
- Erityispalveluja kehitetään tukemaan peruspalveluja. Luodaan uusia työkäytänteitä ja toimintakonsepteja ehkäisevän lastensuojelun alueelle, jolloin paine erityispalveluihin vähenee.
- Tuodaan palvelut suoraan lasten ja nuorten kehitysympäristöihin perhekeskusiideologian mukaisesti.
- Henkilöstön osaamista parannetaan ja kehitetään työtapoja uudistettavien palvelurakenteiden ja kehitettävien uusien palvelujen edellyttämällä tavalla. Kehitetään myös ylisektoraalisten palvelukokonaisuuksien johtamista. (Kasperinhanke 2009,11-13)

Sihti- Nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon ja kuntien perustason yhteistyö- ja konsultaatiotoiminnan kehittäminen nuoruusikäisten (13 – 18 v.) mielenterveys-

palveluissa Päijät-Hämeessä –hanke (myöh. Sihti-kehittämistyö) oli yksi Kasperihankkeen yhdestätoista osahankkeesta. Sihti-kehittämistyössä olivat mukana kaikki Päijät-Hämeen maakunnan kunnat Lahtea lukuun ottamatta. Sihti-kehittämistyötä hallinnoi Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä ja projektipäällikkönä toimi nuorisopsykiatrian ylilääkäri Pirjo Sipiläinen. Sihti-kehittämistyölle oli asetettu Kasperihankkeen tavoitteiston mukaiset tavoitteet:

- Laajentaa Lahdessa jo toimiva konsultointi ja Sihdin toiminta koko Päijät-Hämeen alueen kunnat kattavaksi.
 - Luoda toimiva kokonaisuus nuorten psykososiaalisiin palveluihin yhteistyössä erikoissairaanhoidon, kuntien peruspalvelujen (sosiaali- ja terveystoimi sekä koulutoimi) ja muiden asiantuntijoiden kanssa.
 - Parantaa nuorten oikea-aikaista tukemista ja arviointiin pääsyä.
- (Sipiläinen 2009)

Käytännössä Sihti-kehittämistyö oli uudenlaisten yhteistyö- ja konsultaatio käytänteiden kehittämistä erikoissairaanhoidon ja kuntien perustason työntekijöiden yhteistyönä. Osana Sihti-kehittämistyötä olivat nuorten Sihti-interventiot. Sihti-interventiolla tarkoitetaan nuorisopsykiatrian matalan kynnyksen arviointi- ja hoitoonohjausmallia. Nuori voi hakeutua Sihti -vastaanotolle itse tai ohjautua sinne jonkun tahon, esimerkiksi kouluterveydenhoitajan tai -kuraattorin, lähettämänä. Arviointi- ja hoitoonohjausintervention tavoitteena on enintään viiden tapaamiskerran aikana nuorten ja heidän perheidensä tilanteen selvittäminen ja tarvittaessa tarkoituksenmukaiseen tutkimus- ja hoitopaikkaan ohjaaminen. (Sipiläinen 2009)

Koska osallisuus on valtakunnallisen Kaste-ohjelman sekä Kasperihankkeen ja sen osahankkeiden läpileikkaava teema, edellytettiin kehittämistyöltä konkreettisia toimia osallisuuden lisäämiseksi. Sihti-kehittämistyössä asiakkaiden osallisuutta päätettiin vahvistaa kuulemalla Sihti-interventioon ohjautuneiden nuorten ääntä ja tarjoamalla sitä kautta nuorille mahdollisuus osallistua heitä koskevien palvelujen kehittämiseen.

Minna Laitila tutki väitöskirjassaan asiakkaan osallisuutta mielenterveys- ja päihdetyössä. Tutkimustulosten mukaan asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päih-

detyössä määriteltiin palveluiden käyttäjien asiantuntijuuden hyväksymisenä, huomioimisena ja hyödyntämisenä. Tutkimuksen mukaan asiakkailta ajatellaan olevan paras asiantuntijuus koskien palveluiden sisältöä, niin oman hoidon suunnittelussa kuin myös laajemmin mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämisessä. (Laitila 2010, 145). Myös tässä tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa hyödynnetään asiakasasiantuntijuutta. Tavoitteena on selvittää Sihti-interventioon ohjautuneiden nuorten kokemuksia osallisuudesta ja hyödyntää saatavaa tietoa kehittämistyön suuntaamiseksi siten, että kehittämishankkeen tuloksena syntyy toimintamalli, jonka avulla nuorten osallisuuden kokemukset mahdollistuvat jatkossa entistä paremmin.

Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämishanke, jossa tutkimus toteutetaan osana kehittämisprosessia. Tuotettua tietoa hyödynnetään myös osana Sihti-kehittämistyön arviointia. (Kuvio 3)

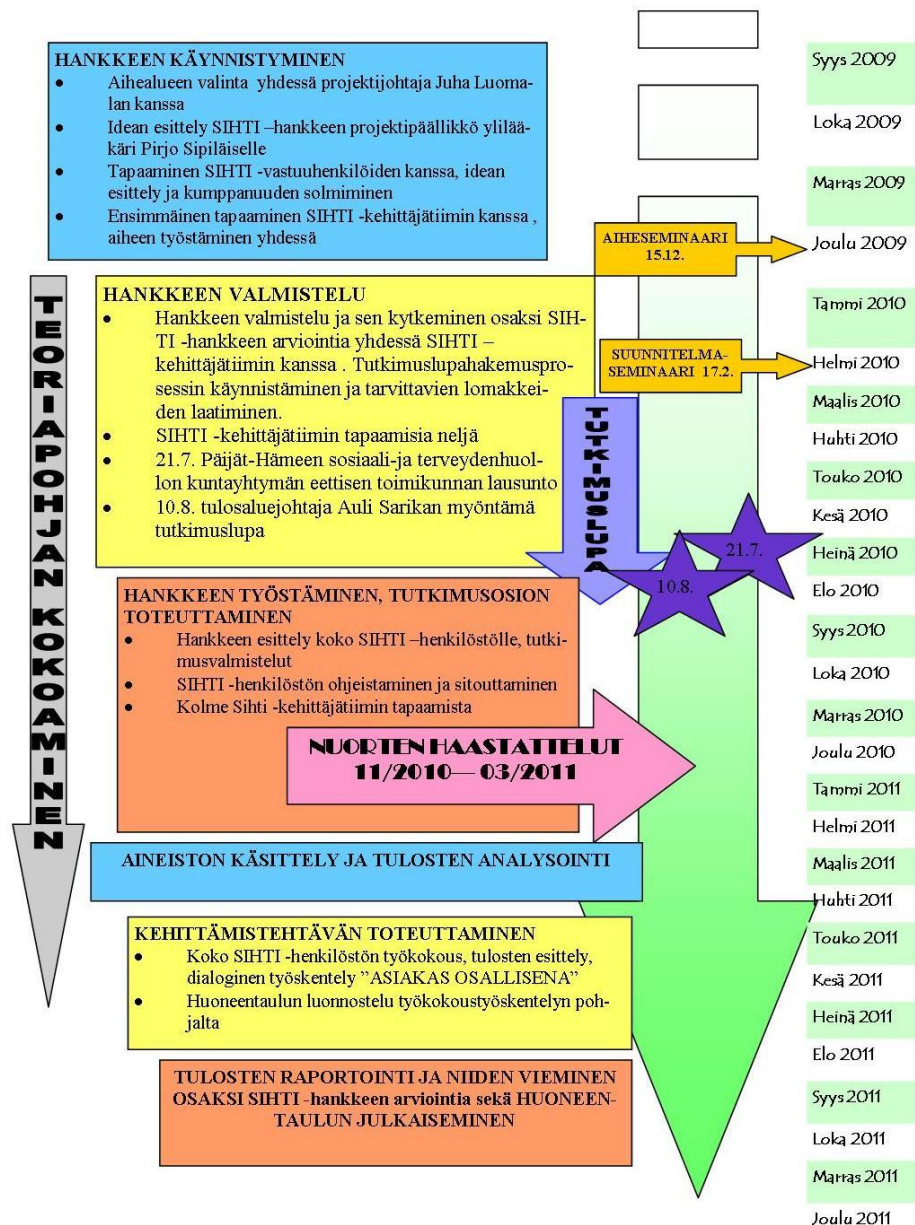
Kuvio 3. Opinnäytetyö osana Sihti-kehittämistyötä ja Sihti-interventiota

Osana kehittämistyötä toteutettavan tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, mitä osallisuus on Sihti-asiakkaiden eli Sihti-intervention läpikäyneiden 13 -17 vuotiaiden nuorten kokemana ja miten se on heidän itsensä mukaansa toteutunut sihtityöskentelyssä. Tämän nuorten omaan asiantuntijuuteen perustuvan tutkimuksen tuottamia tietoja hyödyntämällä kehitetään yhdessä koko Sihti-henkilöstön kanssa toimintamalli nuorten osallisuuden kokemuksen mahdollistamiseksi jatkossa entistä paremmin Sihti-interventiossa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että

tutkimuksellisen kehittämishankkeen prosessin seurauksena toimintakäytänteitä muutetaan osallisuuden kokemuksia edistävämpään suuntaan. Jo nuorten osallisuuden kokemuksia koskevan tutkimustiedon esiintuomisen odotetaan vaikuttavan henkilöstön ajattelutapoihin ja asenteisiin.

4.2 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen kokonaisprosessi

Tutkimuksellinen kehittämishanke käynnistyi syyskuussa 2009. Hankkeen prosessikuvauksesta (Kuvio 4) on löydettävissä kuusi erilaista ja erimittaista vaihetta: hankkeen käynnistyminen, hankkeen valmistelu, hankkeen työstäminen ja tutkimusosion toteuttaminen, aineiston käsittely ja tulosten analysointi, kehittämistehävän toteuttaminen ja tulosten raportointi.

Kuvio 4. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen prosessikuvaus

Hankkeen käynnistymisvaiheessa pohdimme esimieheni projektijohtaja Juha Luomalan kanssa aihetta, joka olisi osaamistani syventävä ja Kasperin -hanketta palveleva. Monialaisuus ja nuoruus olivat itselläni ammatillisen osaamisen syventämisen kiinnostuksen kohteina. Samaan aikaan aihevalinnan kanssa alkoi Kasperin -hankkeen arviointisuunnitelman laatiminen ja yhdeksi arviointikokonaisuudeksi valittiin asiakkaiden osallisuus Kaste -ohjelman hengen mukaisesti. Näin raamit tutkimuksellisen kehittämishankkeen suunnittelulle syntyivät luontevasti.

Lokakuussa 2009 otin sähköpostitse yhteyttä Sihti-hankkeen projektipäällikkö ylilääkäri Pirjo Sipiläiseen ja tiedustelin heidän kiinnostustaan kehittämishanketani kohtaan. Marraskuussa 2009 tapasimme yhdessä projektijohtaja Juha Luomalan kanssa Sihti -hankkeen vastuuhenkilöitä. Ylilääkäri Sipiläisen lisäksi tapaamiseen osallistuivat nuorisopsykiatrian erikoislääkäri Marja-Leena Niemi, osastonhoitaja Jarmo Hännikäinen sekä toimistos sihteeri Anne Lassila. Tapaamisen tuloksena oli se, että tutkimuksellinen kehittämishanke nähtiin merkittävänä ja mielenkiintoisena sekä Sihti-kehittämistyön että Kasperin-hankkeen näkökulmasta. Päätettiin, että Sihti-kehittäjätiimi, joka muodostuu Sihti-hankkeen työntekijöistä, on tutkimuksellisen kehittämishankkeen edistymisen tukena toimiva arviointityöryhmä. Sihti-hankkeen kehittäjätiimiin kuuluivat edellä mainittujen henkilöiden lisäksi psykiatrinen sairaanhoitaja Marita Moisander-Pohjonen sekä sosiaalityöntekijä Tarja Uotinen.

Tapasimme Sihti -kehittäjätiimin kanssa ensimmäisen kerran joulukuussa 2009, jolloin osana kehittämistyötä toteutettu tutkimuksellinen osio alkoi konkretisoitua. Tutkimussuunnitelma valmistui helmikuussa 2010. Hankkeen valmisteluvaiheen kestoa pidensi vaativa tutkimuslupaprosessi, mikä käynnistyi maaliskuussa 2010. Koska aineisto kerättiin haastattelemalla alaikäisiä psykiatrian asiakkaita, oli tutkimusluvan saamiseksi haettava lausunto Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän eettiseltä toimikunnalta. Eettinen toimikunta antoi puoltavan lausunnon (LIITE 2) 21.7.2010 ja tulosaluejohtaja Auli Sarikka myönsi tutkimusluvan (LIITE 3) 10.8.2010.

Syyskuussa 2010 käynnistyi hankkeen työstämis- ja tutkimusosion toteuttamisvaihe. Koska tutkimuksen toteuttamiseen osallistui koko Sihti-vastaanoton henkilöstö, pidimme syyskuussa työkokouksen, jossa esittelin tutkimuksellisen kehittämishankkeen ja käsitelimme toimintaohjeet tutkimushaastattelujen toteuttamista varten. Työntekijöiden sitoutuminen hankkeen toteuttamiseen oli tärkeää, sillä oli heidän vastuullaan kertoa nuorille mahdollisuudesta osallistua tutkimukseen. Tämän jälkeen tapasimme Sihti -kehittäjätiimin kanssa kaksi kertaa ennen ensimmäistä nuoren haastattelua marraskuussa 2010. Haastattelut toteutettiin marraskuu 2010 – maaliskuu 2011 välisenä aikana ja ne sujuivat ongelmitta. Kaikki neljätois-

ta haastattelua tapahtuivat yhtä lukuun ottamatta sovitusti. Haastattelut mahdollistuivat Sihti-kehittäjätiimin tuella.

Aineiston keräämisen jälkeen, maaliskuussa 2011, alkoi aineiston käsittely- ja tulosten analysointivaihe. Haastattelujen litterointi kesti noin kuukauden ajan, minkä jälkeen oli kaksi kuukautta aikaa keskittyä aineiston analysointiin.

Tutkimustulosten valmistuttua kesäkuussa 2011 kokoonnuimme koko Sihti-henkilöstön kanssa jatkotyöstämään tuloksia. Toteutimme johdollani Asiakas osallisena -dialogisen työpajatyöskentelyn, jonka tavoitteena oli konkretisoida tutkimuksellisen kehittämishankkeen prosessin seurauksena esiin tulleita ilmiöitä. Työskentelyn pohjalta konkreettisenä tuotoksena syntyi huoneentaulu muistuttamaan asenteissa tapahtuneista muutoksista sekä sitouttamaan uudenlaisiin toimintamalleihin. Syyskuussa 2011 tutkimustulokset raportoitiin ja vietiin osaksi Sihti-kehittämistyön ja Kasperin -hankkeen arviointia. Myös huoneentaulu julkaistiin.

4.2.1 Nuoret kokemustietoa tuottamassa

Kyseessä on laadullinen tutkimus. Kuten Eskola & Vastamäki (2010, 26) toteavat, silloin, kun halutaan tietää, mitä joku ajattelee jostakin, yksinkertaisinta on kysyä sitä häneltä itseltään. Koska tutkimuksen tavoitteena oli selvittää nuorten kokemuksia osallisuudesta Sihti-interventiossa, olivat haastattelut luonnollinen valinta aineistonkeruumenetelmäksi. Teemahaastattelurunko (LIITE 4) muotoutui ennen aineiston keruuta yhteistyössä Sihti-kehittäjätiimin kanssa laatimani Osallisuuden ulottuvuudet Sihti-interventiossa -mallin (ks. s. 10) pohjalta. Haastattelun valintaan aineistonkeruumenetelmäksi vaikutti suurelta osin myös se, että halusin tutkijana päästä syvällisemmin kiinni haastateltavien nuorten kokemusmaailmaan. Mielestäni osallisuuden kokemuksia ei voida tutkia muuten kuin tarjoamalla tutkittaville mahdollisuus tulla osallisiksi.

Haastattelin tutkimustani varten seitsemää Sihtiarvioon ohjautunutta 13 – 17-vuotiasta nuorta. Koska kohderyhmänä olivat alaikäiset psykiatrian asiakkaat, oli tutkimuksen valmisteluihin paneuduttava erityisen huolellisesti. Nuoret valikoitu-

vat haastatteluun oman ja huoltajiensa suostumuksen perusteella. Mahdollisuudesta osallistua tutkimukseen kerrottiin kaikille uusille Sihtiin ohjautuneille asiakkaille 1.11.2010 alkaen. Sihtivastaanoton sihteeri kertoi tutkimuksen perustiedot sekä tiedusteli nuoren ja hänen huoltajiensa suostumusta haastatteluun sopiessaan aikaa Sihti-intervention aloitustapaamiseen. Mikäli alle 15-vuotias nuori ja hänen huoltajansa suhtautuivat tutkimukseen osallistumiseen myönteisesti, heille lähetettiin tutkimusta koskeva tiedote (LIITE 5) sekä suostumuslomakkeet (LIITTEET 6 ja 7). 15 vuotta täyttäneille nuorille lähetettiin edellä mainittu tiedote sekä suostumuslomake ja hänen huoltajalleen tiedote nuoren suostumisesta tutkimukseen (LIITE 8). Tutkijana minulle selvisi nuoren asiakkuus ainoastaan siinä tapauksessa, mikäli nuori ja tarvittaessa hänen huoltajansa olivat antaneet suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Kiitokseksi haastatteluun osallistumisesta nuorille luvattiin elokuvalippu.

Haastatteluun osallistuminen haluttiin tehdä nuorille mahdollisimman helpoksi, joten haastattelut toteutettiin pääsääntöisesti heti sihtitapaamisten jälkeen tarkoitukseen varatuissa tiloissa. Suurin osa Sihtitapaamisista tapahtui Sihtivastaanoton tiloissa, mutta tarvittaessa työryhmä jalkautui nuoren kotikuntaan ennalta sovittoon paikkaan. Näin ollen myös haastattelut toteutettiin pääsääntöisesti Sihtivastaanoton tiloista varatussa huoneessa, mutta tapasin kahta nuorista myös kunnantalon neuvotteluhuoneessa ja yksi nuorista kutsui minut kotiinsa haastattelua tekemään.

Haastattelin jokaista tutkimukseen osallistunutta nuorta kaksi kertaa, ensimmäisen kerran ensimmäisen sihtitapaamisen jälkeen ja toisen kerran intervention päättymisen jälkeen. Ensimmäisen tapaamisen jälkeen halusin selvittää, miten nuori koki työntekijän/työntekijöiden kohtaamisen, oliko tilanne hänen mielestään vuorovaikutteinen, kysyttiin nuoren omaa mielipidettä ja näkemystä työskentelyä suunniteltaessa ja kokiko nuori tullessa kuulluksi. Intervention jälkeisen haastattelun jälkeen, halusin tulla tietoiseksi siitä, miten nuori koki omien näkemystensä tulleen huomioiduksi, kokiko hän tullessa kohdatuksi ja kokiko hän saaneensa apua.

Haastattelujen tekeminen oli tämän tutkimukselliseen kehittämishankkeen kohokohta. Nuorten kohtaaminen oli mukavaa ja haastattelutilanteista muodostui ainutlaatuisia, keskustelevia ja luontevia. Haastattelut nauhoitettiin ja jokaisen nuoren kanssa kävimme lyhyesti läpi tutkimuksen tavoitteen, eettiset periaatteet sekä käsitteiden määrittelyn.

Aineistonkeruuvaihetta seurasi haastattelunauhojen purkaminen paperille. Eskola & Suoranta (1998, 150–151) varoittavat tutkijaa tässä vaiheessa tekemästä yleistyksiä aineiston tulkinnaksi. Sen sijaan he kehottavat tutkijaa etenemään aineiston analyysissä asteittain. Luettuani aineiston useaan kertaan, aloitin aineiston jäsentämisen teemojen mukaisesti. Teemahaastattelurunko oli rakennettu Osallisuuden ulottuvuudet Sihti-interventiossa -mallin pohjalta, joka oli laadittu aiempia tutkimuksia ja teorialtietoa hyödyntäen. Analyysi on siis teorialähtöinen.

Jäsentelin aineiston haastattelu kerrallaan teemakohtaisesti, jonka jälkeen käytöissäni oli taustatietojen lisäksi kuusi tutkimuskysymysten kannalta oleellista kokonaisuutta tarkastelua varten. Esittelen tutkimustulokset kappaleessa viisi.

4.2.2 Eettiset näkökulmat tutkimuksen toteutuksessa

Koska tutkimuksen kohteena ovat alaikäiset nuorisopsykiatrian asiakkaat, on tutkimuksen eri vaiheisiin liittyviä eettisiä kysymyksiä pohdittu arviointiryhmässä jo heti tutkimuksellisen kehittämishankkeen valmistelun aloittamisesta lähtien. Tutkimus toteutettiin asianmukaisella tavalla, Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän eettiselle toimikunnalle toimitetun tutkimussuunnitelman mukaisesti.

Asiakkaiden anonymiteetti varmistettiin siten, että heidän henkilöllisyyteensä tuli tietoisuuteeni vasta, kun asiakkaat olivat antaneet suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja tutkittavalla oli milloin tahansa mahdollisuus keskeyttää osuutensa.

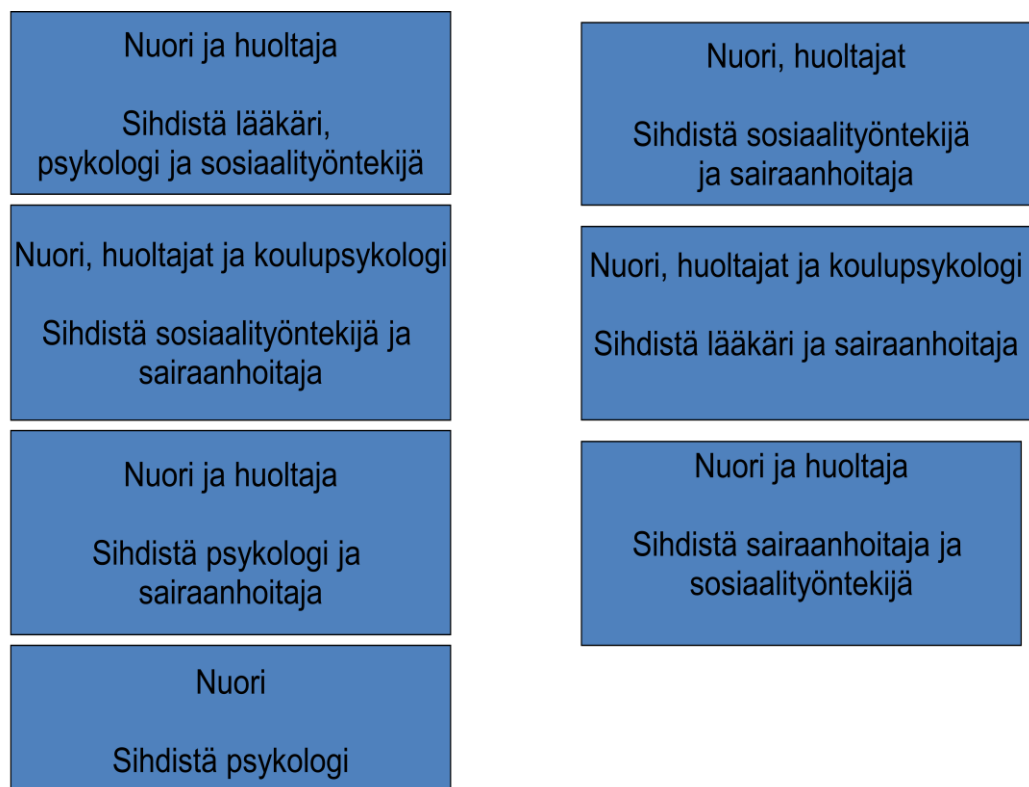
Haastattelukysymykset koskivat nuorten kokemuksia Sihti-työryhmän sekä muun verkoston kohtaamisesta. Pyrin tutkijana luomaan haastattelutilanteeseen luottamuksellisen ilmapiiriin, jotta tilanne olisi haastateltaville mahdollisimman luonteva. Tutkimukseen osallistumisesta ei tutkittavalle ollut välitöntä henkilökohtaista hyötyä, mutta se mahdollistaa heidän oman äänensä kuulluksi tulemisen osallisuuden kokemusten lisäämiseksi.

Olen huolehtinut tutkittavien tietosuojasta ja anonymiteetista aineistonkeruun eri vaiheissa. Toteutin haastattelut ja niiden puhtaaksikirjoittamisen itse. Tutkittavien henkilöllisyydet pysyvät salaisina, eikä heitä voida tunnistaa valmiista työstä.

5 OSALLISUUDEN ULOTTUVUUDET – NUORTEN KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA SIHTI-INTERVENTIOSSA

Esittelen tässä luvussa osana kehittämishanketta toteuttamani tutkimuksen tulokset. Tulokset on ryhmitelty Osallisuuden ulottuvuudet Sihti-interventiossa- mallin mukaisesti. Lukemisen helpottamiseksi jokaisen alaotsakkeen alla olevasta laatikosta löytyvät tämän raportin alusta tutut selitteet ulottuvuuksille. Haastateltavien nimet on muutettu ja itsestäni haastattelijana käytän kirjainlyhennettä UK.

Tutkimukseen osallistui seitsemän nuorta, joista yksi oli poika ja kuusi tyttöä. Haastatteluista nuorista kaksi oli iältään 13-vuotiasta, kaksi 15-vuotiasta ja kolme 17-vuotiasta. Kolmella nuorista oli intervention jälkeen takanaan viisi sihtitapaamista, yhdellä nuorella neljä tapaamista ja kolmella nuorella kaksi tapaamista. Jotta tutkimustuloksia voitaisiin hyödyntää työn kehittämisessä mahdollisimman laajasti, on tarkoituksenmukaista tuoda esiin ensimmäisessä sihtitapaamisessa eli niin kutsutussa verkostotapaamisessa läsnä ollut kokoonpano (KUVIO 5).

Kuvio 5. Nuorten Sihtiarvioiden aloitustapaamisissa läsnäolleet

5.1 Mahdollisuus saada tietoa

Ensimmäisellä osallisuuden ulottuvuudella nuorella on mahdollista saada tietoa tilanteesta, häntä koskevista asioista sekä Sihti-interventiosta ja nuori on pääsääntöisesti itse paikalla hänen asioitaan käsiteltäessä

Tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat ohjautuneet Sihtiarvioon kukin yksilöllistä polkuaan. Neljä nuorista kertoi huolestuneensa tilanteestaan itse. Heistä kaksi oli puhunut huolestaan huoltajilleen. Toinen näistä nuorista ohjautui Sihtiin terveyskeskuslääkärin lähettämänä ja toisen nuoren huoltaja oli ottanut suoraan yhteyttä Sihti-vastaanottoon. Kaksi nuorista oli hakeutunut itse koulukuraattorin vastaanotolle. Toinen heistä ohjautui Sihtiin kuraattorin lähettämänä ja toinen nuorista koulupsykologin ja omalääkärin kautta. Se, miten nuoren itsensä ilmaisemaan huoleen on suhtauduttu, on vaikuttanut nuorten asenteeseen interventioita kohtaan.

Huoltajat, joille nuoret olivat kertoneet huolistaan, olivat suhtautuneet lapsiansa ilmaisemaan huoleen tilanteen vaativalla vakavuudella ja reagoineet nopeasti.

UK:..tuntuuko susta, että sä oot niinku.. siihen on heti reagoitu, kun sä oot sanonut ite, että sä tarvit apua?

Niina: No joo, me mentiin heti sinä samana päivänä sinne terveyskeskukseen, kun mä olin pyytännyt sitä apua, niin me käytiin silloin lääkärin puheilla

UK: joo ja tota niin niin hmm sitten mä kysyisin sulta muutaman kysymyksen siitä, että kun niinku tästä lähtötilanteesta että että silloin kun sä oot ohjautunut tänne Sihtiin, niin kuka on susta, sun asioista huolestunut ja onko sulla itellä ollu sellanen tunne, että sä tarvit jotakin tukea?

Rasmus: Noo, äiti mut silleen niinku ohjas tänne. Ite sanoin sille, että mä sillee tarvisin tukea sillee tai yhdessä mietittiin. Tavallaan niinku ite oon tänne hakeutunut jossain mielessä, mut äiti hoiti ne.

Koulukuraattorille hakeutuneista nuorista toinen kertoo hakeutuneensa kuraattorille hetken mielijohteesta ja saaneensa odottamansa vastaanoton

Milla: Se oli sellanen pähänpisto, että nyt mä meen sinne (kuraattorille), mä en jaksa tätä enää.

UK: joo

Milla: mä olin niinku siellä alimmassa kuopas, mä olin ihan masentunut siihen aikaan

UK: joo

Milla: et sain tarpeekseni siitä tunteesta, että nyt on pakko tehdä jotain

UK: ja sit vaan kävelit sinne kuraattorille?

Milla: siitä se lähti

UK: oliko sulla sellanen olo, että sut otettiin niinku tosissaan, kun sä menit sinne?

Milla: joo

Toinen nuorista tapasi kolmea perustason työntekijää ennen Sihtiin ohjautumistaan.

UK: joo, eli tota niin ensiks mä kysyisin sulta tästä lähtötilanteesta, että miten sä tänne Sihtiin ohjautuit, että kuka huolestui sun asioista. Miten se prosessi lähti niinku etenemään, että miten sä tänne tulit?

Kiia: no siis niinku silleen, että mä sain niinku.. otin niinku yhteyttä koulukuraattoriin ja sit se puhu koulupsykologille ja sitten se vaan jotenkin lähti siitä

UK: etenemään..

Kiia: Ja sit ekana mä puhuin pidempään sen koulupsykologin kanssa

UK: Käviksä ite ensin siellä kuraattorilla niinku?

Kiia: Joo.

UK: Joo, et sä ite tavallaa lähdit hakemaan sitten vähän tukea?

Kiia: Joo

UK: Joo, no tota, kun sä ite lähdit hakeen tukea, niin sulla itellä oli kokemus, että nyt sä tarvit vähän ulkopuolista apua omaan tilanteeseen ja tota, tuliks sulle sellanen olo, että sä sait tietoa tästä Sihtistä hyvin siltä koulupsykologilta tai kuraattorilta sitten. Kertoko ne sulle, mistä tässä on kysymys tai... muistaksä tilannetta?

Kiia: No siis, kun sillee kun juteltiin siinä jotain ja sit se vaan niinku tai sit mä niinku menin tonne tai niinku siis sen koulupsykologin jälkeen mä kävin niinku omalääkärillä ja sit mä päädyin tänne.

Nuoren kokemus omasta tilanteestaan ja avun tarpeestaan vaikutti siihen, oliko nuori ollut läsnä itseään koskevia asioita käsiteltäessä sekä siihen, kuinka motivoitunut nuori oli sihtityöskentelyyn intervention alussa

Kolmen nuoren kohdalla ensisijainen huoli tilanteesta oli herännyt huoltajalla. Yksi nuorista kertoi myös itsellään olleen vähäistä huolta omasta tilanteestaan, yksi kertoi ehkä tunteneensa vähäistä huolta ja yhdellä nuorista ei ollut huolta omasta tilanteestaan. Näiden nuorten huoltajista kaksi oli ollut suoraan yhteydessä Sihtiin ja kolmas huoltaja koulupsykologiin, jolta nuori myöhemmin sai lähetteen Sihtiin. Huoltajansa aloitteesta Sihtiin ohjautuneista nuorista kaksi ei oman kertomansa mukaan ole osallistunut sen hetkiseen tilanteeseensa liittyvien asioiden käsittelyyn ennen ensimmäistä Sihtitapaamista. Yksi nuorista oli tavannut koulupsykologia ja hänelle oli tarjottu mahdollisuutta osallistua koululla järjestettyyn verkostopalaveriin. Nuoren kokemuksen mukaan mahdollisuus valita oli näennäinen.

UK: joo, eli sä sait niinku ite valita, että meetkö vai et..

Vilma: no ekana kyllä psykologi sano, että mä saan ite valita, mutta siin tuli et niinku opettajat ois halunnu mut sinne, mutta emmä sit mennä

Ne nuoret (4), jotka itse olivat ilmaisseet huolensa omasta tilanteestaan, olivat olleet läsnä itseään koskevia asioita käsiteltäessä ja kertoivat olevansa motivoituneita työskentelyyn.

UK: ..niin minkälainen sun oma motivaatio on tähän työskentelyyn?

Rasmus: No on se aika kova. Tota että saa niinku asiat hoidettua tai tän mikä tää nyt onkaan, tän prosessin. Että kyllä mä ite oon tässä mukana sillee kokonaan.

UK: Mutta miten nytte sitten susta tuntuu, että onko sulla niinku motivaatiota itellä tulla tänne tai tuntuuko susta niinku hyvältä?

Milla: On joo, mulla oli tosi huojentunut olo, kun mä kävelin tuosta ovesta, mä tiesin, että nyt mä pääsen käsittelemään niitä asioita.

Sillä miten nuori oli Sihtiin ohjautunut, ei tutkimustulosten mukaan ollut vaikutusta siihen, kokiko nuori saaneensa riittävästä tietoa siitä, mitä Sihti-interventio tarkoittaa. Kaksi haastatelluista nuorista koki saaneensa riittävästi tietoa Sihdistä, yhdellä nuorella oli tietoa aiemman kokemuksen perusteella, kaksi kertoi saaneensa ”jonkinlaisen käsityksen”, mistä on kysymys ja kaksi nuorista ei kokemuksensa mukaan ollut saanut riittävästi tietoa. Huomioitavaa on se, että nuoret, jotka eivät olleet kokeneet saaneensa riittävästi tietoa, olivat ohjautuneet Sihtiin perustason työntekijöiden läheteillä.

UK: Joo, ja se lääkäri sulle ehdotti tätä vai?

Kiia: Joo

UK: Joo, kertoko se sulle, mikä tää on tää Sihti?

Kiia: Ei

UK: Joo, kertoko sun mielestä se kuraattori sulle tarpeeksi mikä tää on. Kun sä tulit tänään, niin oliko sulla sellanen olo - et sä nyt voinut tarkalleen tietää, mutta oliko sulla sellanen olo, että sä tiedät, että mistä on kysymys?

Milla: No tavallaan.. tavallaan oli sellanen epä tietoisuus

UK: Joo

Milla: Koko sen ajan ajan, kun mä oon tiennyt, että mä tuun tänne

UK: Joo

Milla: Oon miettinyt, että mikä minuu on vastas.

Epätietoisuudella näyttää olevan yhteys nuorten kokemaan jännityksen tunteeeseen. Nuoret, jotka eivät kokemuksensa mukaan olleet saaneet riittävästi tietoa interventiosta, kertoivat haastattelussa jännittäneensä ensimmäistä käyntiä kovasti.

5.2 Kokemus kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta

Toisella ulottuvuudella osallisuuden mittarina pidetään nuoren kokemusta Sihtityöntekijän tai -työntekijöiden kohtaamisesta. Onko nuori kokenut kohtaamiset aidon arvostavina ja vuorovaikutteisina?

Haastateltujen nuorten ensimmäinen Sihtitapaaminen toteutettiin yhtä lukuun ottamatta verkostotapaamisena, jolloin tapaamisessa oli nuoren ja Sihtityöntekijöiden lisäksi nuoren huoltaja tai huoltajat sekä kahden nuoren kohdalla koulupsykologi. Yksi nuorista tuli ensimmäiseen tapaamiseen omasta tahdostaan yksin.

UK: Halusiksä niinku ite, että sä tuut yksin vai oliko se teidän yhteinen päätös, et äiti ei tuu?

Marika: Joo, mä halusin tulla yksin

UK: Okei

Marika: Ja sitte että voi käydä, äiti voi käydä sit vaikka erikseen, mut mä en halunnut, että se on sotkemassa mun sanomisia

Ensimmäinen sihtitapaaminen on ollut haastatelluille nuorille merkittävä. Nuoret kuvailevat työntekijöiden kohtaamisen olleen helppoa, luontevaa, normaalia ja vuorovaikutteista. Tilannetta kovasti jännittäneet kaksi nuorta kertoivat tunteen helpottaneen tapaamisen aikana. Yksi nuorista kertoo, että hänen aluksi negatiivinen asenteensa muuttui ensimmäisen tapaamisen positiivisten kokemusten myötä.

UK: Joo eli täs tulee sitten tää kokemus kohtaamisesta ja tästä vuorovaikutuksesta. No mitä sä ajattelet, kun te huoltajien (sana muutettu) kaa tänne tulitte ja tapasitte työntekijät, niin miten sä ajattelet, minkälainen se kohtaaminen oli? Oliko se sun mielestä miellyttävä?

Piia: No siis kyl, emmä niinku aatellu, että ne on siis, et ne on jotenkin kummallisia tai mitään muutakaan. Mut siis et kyl mä sain ihan hyvän vaikutuksen ekalla kerralla ja kyl mä sit ajattelin, et no joo, et ei tää nyt niin paha ollu loppupelis, ku mä ajattelin, et se on vähän toisenlainen ehkä.

Sihtityöntekijät saavat nuorilta hyvää palautetta. Nuoret kertovat työntekijöiden olleen mukavia, ystävällisiä, rehellisiä, luotettavia, ennakkoluulottomia ja vaikuttaneen kiinnostuneilta. Nuorten kokemuksen mukaan työntekijät eivät olleet provosoineet, eivätkä kyseenalaistaneet nuoren sanomaa, halusivat auttaa ja loivat turvallisen ilmapiirin.

UK: Mutta miten sitten, kun sä tapasit nää ihmiset, jotka oli täällä sua vastassa

Milla: Emmä tiää, mulle tuli huojentuneempi olo vaan

UK: Joo

Milla: Siis jotenkin niinku mie asitin niistä (työntekijöistä), että ne on semmosii ihanii ihmisii, joille voi puhua

UK: Joo

Milla: Rehellisii, luotettavii

UK: Joo

Milla: Et niitä ei tarvi pelätä millään lailla.

UK: Joo

Milla: Auttajia

UK: Kyllä, tota no sä sanoit, että sitten tuntemattomalle on helpompi kertoa. No miten sitten nyt kun sä tulit tapaamaan tota tätä Sihtityöntekijää, niin minkälainen kokemus sulla siitä kohtaamisesta oli? Ajatteletko sä, että että hän kohtas sut niinku..oliko se sun mielestä arvostava se kohtaaminen, et oliko sun niinku helppo lähestyä tätä työntekijää tai..

Marika: Oli helppoa. Että tota mit..siis ihan hän otti mut ihmisenä

UK: Joo

Marika: Ja niinku ihan uutena, et se ei ei ollut mitään ennakkoluuloja tai mitään tällasta. Sit se mitä mä sanoin, et se sai vähän niinku musta irti, niin ei niinku siis mitenkään kyseenalaistanu, vaan niinku kysy kysymyksiä ja niinku pyrki siihen, et mä kerron lisää ja selvitän vähän ja..

Yksi nuorista kertoi tilanteesta, jossa hän oli kokenut olonsa epämurkavaksi.

Milla: Sillon kun me oltiin siellä keskusteluhuoneessa niin tuli vähän vaivautunut olo

UK: Joo

Milla: Kaikki silmäparit tapitti siin silleen, että mun ois pitänyt sanoa jotain.

UK: Joo

Milla: Kyl se veti vähän lukkoon

UK: Joo, olikse just täällä kans se keskustelu?

Milla: Joo

UK: Joo, oliko siinä tota siinä oli kaikki sitten äiti ja kaikki nämä työntekijät läsnä?

Milla: Joo

UK: Joo, olikse sen niin, että sulta kysyttiin jotakin ja sitten sun ois pitänyt sanoa vai?

Milla: Joo ja kaikki oottaa siinä oikein että no niin sanos nyt.

UK: Joo

Milla: Tuntu, et ne odottaa sitä tiettyä vastausta.

UK: Joo

Milla: Ja sitten, kun sieltä tulee jotain muuta, kun mitä ne olettaa, niin sitten hirvee pettymys

UK: Joo

Milla: Jotenkin vähän sellanen tunnelma

UK: Joo, että tuli sellanen, niinku siitä tulee varmaan vähän sellanen ahdistava että

Milla: Joo

UK: Varmaan miettii itekin, että sanonko mä nyt just sen, mitä ne odottaa vai sanonko mä niin miten musta oikeesti tuntuu.

Milla: Niin

UK: No koiksä, että sä sait sanoo kuitenkin niin, miltä susta oikeesti tuntuu?

Milla: siis joo

Kaikki seitsemän haastateltua nuorta oli kokenut tapaamisen itseään arvostavana.

5.3 Kokemus tilasta kertoa

Kolmannella ulottuvuudella syvennetään toisen ulottuvuuden ajatusta vuorovaikutuksesta ja se perustuu nuoren kokemukseen kerrontatilasta. Onko nuorella hänen kokemuksensa mukaan ollut tilaa kertoa haluamistaan asioista?

Nuorten kokemukset kerrontatilasta, eli mahdollisuudesta kertoa tilanteestaan itse, vaihtelivat. Ensimmäisen tapaamisen järjestäminen verkostotapaamisena, tarkemmin sanottuna huoltajien ja koulupsykologien läsnäolo tilanteessa, vaikutti kokemukseen kerrontatilasta ja jakoi nuorten mielipiteet. Yksi nuorista ei haastattelussa ota syvällisemmin kantaa kokemukseensa kerrontatilasta, mutta kertoo, että tapaamisessa keskusteltiin oikeista asioista ja kaikki saivat käyttää puheenvuoroja. Kaksi haastatelluista nuorista oli kokenut huoltajien läsnäolon ensimmäisessä tapaamisessa hyvänä asiana. Molemmat myös kokivat saaneensa riittävästi tuoda esiin omia näkemyksiään asioista. Toinen heistä piti tärkeänä sitä, että kerrontatilaa ei jäänyt liikaa, vaan työntekijät ammattilaisina ohjasivat keskustelua.

UK: No mitäs sitten, kun te tulitte äidin kanssa tänne? Ja ja tota niin niin, oliko susta hyvä asia, että äiti oli mukana?

Rasmus: Oli se ekalla kerralla. Sittenhän se jakautuu se keskustelu sillee niinku, että sitten oli niinku minä ja psykiatri ja äiti ja se sosiaalityöntekijä. Se jakautuu kahteen huoneeseen tavallaan

...

UK: ...Oliko sulla niinku tarpeeksi tilaa kertoa siitä sun omasta asiasta?

Rasmus: Oli joo, että sillee oli niinku ehkä, emmä tiedä, ei nyt liikaakaan, mutta silleen niinku, että sai kertoa toisaan kaiken, että ei ollut mitään sellasta, että oltais lähdetty jostain määrätystä pisteestä, vaan ihan alusta silleen.

UK: ..No, tuntuko susta siltä, että sä sait ite kertoa että, että mikä sulla mättää tai mikä sulla on niinku, miksi sä tänne oot tullu että?

Niina: No.. Suurimmaksi osaksi kyllä sain kertoa, mutta äiti vähän aina tarkens tai kerto paremmin

UK: Joo, mitä sä ajattelet, onko se hyvä asia, että äiti oli mukana tässä ensimmäisessä..

Niina: Joo, oli

UK: Että sai sitten täydentää sua. Onko se sun mielestä hyvä vai huono, että se täydentää?

Niina: No aika hyvä

UK: Joo

Niina: Ku mä...välillä tuntuu siltä, että ei ite pysty mihinkään, niin on vaan hyvä, kun on siinä pieni tuki.

Kolme nuorta kertoi aikuisten, huoltajien tai viranomaisen, vieneen liikaa kerrontatilaa. Näiden nuorten kokemuksen mukaan puheenvuoroja käyttäneiden aikuisten näkemykset eivät vastaneet nuorten omaa kokemusta tilanteesta, mikä aiheutti nuorissa provosoitumista, turhautumista ja ärsyyntymistä..

UK: ...oliko sun mielestä sulla niinku itellä, annettiinko sulle riittävästi tilaa niinku kertoa siitä sun omasta tilanteesta, siitä et miks sä täällä oot ja miks sä tarvit apua?

Piia: No nyt tällä kertaa huoltajat kyl puhu niinku, ei ne antanut mulle paljon puheenvuoroo ollenkaan. Et mä ite tavallaan olin vaan siinä sivussa ja kuuntelin, et nyt ne jauhaa mun jutuista,

UK: Joo

Piia: Ja sit mä saatoin ite siihen alkaa heittää väliin, et ei, nyt ei ei mee oikein. Et sitten, kun mä ite koitan alkaa selittää, niin sitten ne taas et nyt sä puhut taas ihan täyttä saipaa. En mä pysty keskustelemaan niiden (huoltajien) kaa mun omista asioista, et ku ne heittää aina jotain väliin, et ku ei ne anna mulle puheenvuoroa.

UK: Joo hyvä. No sitten vielä tosta vipasta asiasta, että tota tässä tapaamisessa, niin oliko sulla sellanen olo, että sä ite sait kertoa, että mistä sulla on tuen tarvetta tai siitä omasta tilanteesta? Oliko sulla niinku tässä tilanteessa tilaa sille, että sä sait ite kertoa?

Kiia: Nooo siis joo ja ei, varmaan niinku enimmäkseen joo.

UK: Mitä sä sillä e:illä tarkotat? Tarkotatko sä sitä, että puhuks äiti ja isä sun asioista?

Kiia: No siis se koulupsykologi puhu.

UK: Okei joo, miten sä ajattelet oliko se hyvä vai huono et se puhu?

Kiia: No siis, no omalla tavallaan huono, mut sitten tai varmaan enimmäkseen sillee huono asia.

UK: Okei.

Kiia: Et mä oisin ite voinu kertoa sillee paremmin tai jotain.

UK: Joo niin just, et itehän sä tiedät että miltä susta tuntuu.

Kiia: Hmm-m

UK:..Oliksä paikalla kun se psykologi kerto?

Kiia: Joo olin mä.

UK: No mitä sä ajattelet siitä, että tota tekikö sun mieli korjata sen puhetta tai?

Kiia: Joo mä aina silleen, et ei se nyt ihan noin ollu..

UK: No korjasiksä?

Kiia: Kyl mä jonkun verran tai tein jotain lisäyksiä

Milla: Että tavallaan ihan kun äiti ois minä, että se niinku kertoo mun asioista

UK: Joo

Milla: Että se ois niinku enemmänkin se asiantuntija mun elämässä

UK: Joo, johtuuko se enemmän siitä, että puhuuko työntekijä sun ohi äidille? Kysyykö se äidiltä? Vai johtuuko se siitä, että äiti niinku vastaa sun puolesta?

Milla: No joo, yritin..niinku työntekijä kysy multa jotain ja yritin vastata siihen, mutta äiti alkaa heti hölöttämään päälle.

UK: Joo

Milla: Jotenkin tuli semmonen paha fiilis siitä.

UK: Joo

Milla: Tuntuu, ettei kuunnella.

Nuoret kokivat, että työntekijät olivat pyrkineet ohjaamaan keskustelua esittämällä kysymyksiä nuorille, mutta aikuiset olivat siitä huolimatta vastailleet heidän puolestaan. Yhden nuorista mukaan tämä johti siihen, että hän ei saanut puhua itseään vaivaavista asioista ja näin ollen hän koki keskustelun jääneen pintapuoliseksi

UK: Niin miten sä ajattelet, että oliko sulla niinku riittävästi tilaa kertoa, että oliko sulla mahdollisuus saada niinku oma ääni kuuluviin, niin että sait kaiken sanottua mitä sun piti?

Milla: No vähän tuntu sellaselta, että kaikkea ei saa sanottua

UK:Joo

Milla: Enemmänkin oisin halunnut kertoa, mut aika meni enemmänkin siihen löpösemiseen

UK: Joo

Milla: Arkipäivän asioihin

UK: Joo

Milla: Se minuu vähän ärsytti

UK: Joo

Milla: Ei muuten, mutta mä oisin halunnut puhua niistä asioista, mitkä vaivaa minua.

UK:Joo

Milla: Me käytiin kaikki pyöri vaan sen koulun ympärillä

UK:Jjoo

Milla: Että niinku minuu vähän harmitti

UK: Joo

*Milla: Mä oisin halunnut takertua niihin asioihin, mitkä minuu vai-
vaa.*

Toisaalta kaksi nuorista loi odotuksia seuraavaan tapaamiseen, jolloin he tapaisi-
vat työntekijää kahden kesken. Yksi nuorista toivoi, että työntekijät olivat esittä-
neet kysymyksiä enemmän hänelle itselleen.

*UK: ..No mitä sä ajattelet, oisko sitä tilannetta voinut jotenkin muut-
taa? Oisko ne (työntekijät) voinutkin kysyä ekana sulta niinku siitä
tilanteesta vai?*

Kiia: No ois ne voinu kysyä, ku ite parhaiten tietää.

Nuori, joka tapasi ensimmäisellä kerralla Sihtityöntekijän kanssa kahdestaan, ker-
toi saaneensa riittävästi kerrontatilaa ja koki vapauttavana sen, että oli saanut pu-
hua kenenkään keskeyttämättä.

*UK: Jäikö sulle sellanen olo, että sulla on niinku tilaa puhua täällä
tai?*

Marika: Joo

UK: Elikä sua kuunnellaan niinku

Marika: Ja kun mua ei keskeytetä

*Marika: Siis sillain, et se oli niin, et mä pystyin vaan puhumaan, pu-
humaan, puhumaan, puhumaan, puhumaan ja sit, kun mä lopetin,
niin sit vasta kysyttiin jotain niinku jotain niinku selv.. et piti selven-
tää vähän tai muut vastaavaa, et mä sain niinku päättää miten kes-
kustelu etenee*

UK: Joo

*Marika: et ei niinku tullu sellasta tilannetta, et ai nyt se alkokin ky-
symään jotain, et pitää ollakin hiljaa*

UK: Joo

*Marika: Vaan pysty ihan niinku päättää, et millon puhuu ja miten
puhuu ja ei kukaan keskeyttänyt. Se oli vapauttavaa.*

5.4 Kokemus kuulluksi tulemisesta tai kuulematta jäämisestä

Neljäs ulottuvuus perustuu nuoren kokemukseen kuulluksi tulemista tai kuulematta jäämisestä. Jos nuorella on kokemuksensa mukaan ollut tilaa kertoa, onko hän myös kokenut tulleen kuulluksi?

Siitä huolimatta, että kaksi nuorista oli ensimmäisen sihtitapaamisen jälkeen toteutetussa haastattelussa sitä mieltä, että he eivät olleet saaneet riittävästi kerrontatilaa, kaikki seitsemän nuorta kertoivat toisessa haastattelussa, intervention jälkeen, tulleensa kuulluksi. Nuorten mukaan kuulluksi tuleminen ilmenee työntekijöiden ilmeistä ja keskittyneisyydestä, heidän esittämistä jatkokysymyksistä ja keskustelun johdattamisesta, virinneestä keskustelusta ja siitä, että työntekijät ovat kirjanneet asioita ylös. Yhden nuoren mukaan kuulluksi tuleminen ilmenee myös siitä, että häntä ei keskeytetty ja keskustelut syvenivät intervention edetessä.

UK:..No sulla on sellanen.. tuntuu, että sä oot tullut kuull.. tai sua on niinku kuultu?

Rasmus: joo

UK: Niin tota, mistä sen niinku tai mistä sä tiedät sen, mistä se olo tulee että sulla on se kokemus siitä kuulluksi tulemisesta?

Rasmus: Noku keskustelee tavallaan sen työntekijän kanssa, niin se vaan se tilanne on sellanen niinku, että saa ite puhua. Niin sitte jos aina sellaset jatkokysymykset ja johdattelut ja muut, niin mun mielestä se tuntuu jotenkin siltä, että niinku tulee kuulluksi

UK: Joo

UK: ... Niin miten se muuten niinku ilmenee se, että sua kuullaan tai sut otetaan sun mielipiteet otetaan huomioon niin miten mistä sä tiedät, että näin toimitaan?

Piia: Hmm.. siinä tulee selvä keskustelu, ja niinku saa sen vastauksen iteleen, ettei se oo vaan vähän siitä sivusta vedetty.

5.5 Kokemus siitä, että mielipiteet on huomioitu / jätetty huomioimatta

Viidennellä ulottuvuudella on nuoren kokemus omien mielipiteidensä huomioimisesta tai huomioimatta jättämisestä. Onko nuori kokenut, että hänen mielipiteillään on merkitystä?

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että nuorten mielipiteiden kysymisellä ja niiden huomioimisella on suuri vaikutus osallisuuden tunteeseen ja sitä kautta myös nuorten motivaatioon. Mahdollisuus vaikuttaa prosessin kulkuun ja kokemus oman elämän asiantuntijuudesta lisää nuoren osallisuutta omassa asiassaan ja vaikuttaa prosessiin myönteisesti.

Kaikki seitsemän nuorta kertoivat, että heidän mielipiteitään on kysytty ja uskovat, että ne on myös huomioitu päätöksiä tehtäessä. Vanhimmat eli 17 -vuotiaat nuoret (3) toivat esiin mahdollisuuden hoitaa ajanvaraukseen liittyvät asiat itsenäisesti, he olivat kokeneet sen vastuullisena, luottamusta osoittavana asiana. Yksi nuorista pohti, että omien mielipiteiden esiin tuominen voi tuntua helpolta siitäkin syystä, että hän oli tilanteessa vapaaehtoisesti omasta tahdostaan. Mielipiteisiin suhtautuminen erottaa yhden nuorista mukaan ammattilaiset kotiväestä. Hän piti tärkeänä kokemusta siitä, että ei ollut kokenut kertaakaan tullessa teilaaksi.

UK:Sulla on kokemus siitä, että sua on kuultu, niin ajatteleksä, että sun omilla mielipiteillä on niinku ollut jotakin vaikutusta asioihin? Onko sun mielipiteen huomioitu?

Rasmus: Kyllä ne on ihan ja niitä kysytään myös täällä. Että on niillä niinku merkitystä omilla mielipiteillä.

Marika: Joka kerta kysyttiin aina, että halusinksa mä uuden ajan tai oliko tarvetta

UK:Joo

Marika: Ja yleensä silloin työntekijä sano niinku jos työntekijän mielestä mulla ois ollu tarvetta.

UK:Joo

Marika: Niinku uuteen aikaan, mut tota koskaan ei niinku, jos mä oisin sanonu että mä en ha..tarvitse omasta mielestä uutta aikaa niin se on mun päätös.

UK: Joo

Marika: Ja sitä ei niinku teilata, et mua ei pakoteta tulemaan tänne.

UK: Joo

Marika: Ja sit sekin niinku, että että tota niinku se oli nii helpottavaa, että pysty ite sopimaan ne ajat et milloin itelle kävi.

UK: joo

Marika: Ja pysty helposti siirtämään aikoja tällee näin, et se ei ollu mitenkää niinku, et joo, et sä tuut silloin tiistaina kello 8, vaan pysty niinku omaan elämään niinku hyvin sovittamaan ne asiat sitten.

UK: Joo

Marika: Tai niinku ajat

UK: Mitä sä että, mikä vaikutus sillä on, että tavallaan se on niin ku vapaaehtoista ja sä niinku ite päätät tai mikä vaikutus sillä on niinku motivaatioon?

Marika: Siis kyl se nostaa motivaatioo käydä täällä, et sä päätät sen ite, et tuutko sä tänne ja niinku et tota, et sua ei pakoteta tulemaan ja sit se että kyl se niinku vähän kertoo siitä, et sä pystyt jo ite huolehtimaan itsestä, et sä niinku jos sulla on tarvetta niin sä tulet tänne ja tällee näin että.

5.6 Kokemus osallisuudesta tai osattomuudesta

Kuudennella eli ylimmällä ulottuvuudella on nuoren kokemus osallisuudesta häntä itseään koskevassa interventiossa. Onko nuori kokenut olevansa osallisena omassa prosessissaan ja mitä interventioista on jäänyt päällimmäisenä mieleen?

Kaikki seitsemän nuorta ovat kokeneet olleensa osallisena itseään koskevassa Siihtiarviossa. Osallisuuden kokemus on jokaisen nuoren kohdalla rakentunut yksilöllisesti ja interventioista päällimmäisenä mieleen jääneet asiat ovat erilaisia. Yksi

nuorista kertoo, että päällimmäisenä mieleen on jäänyt miellyttävä paikka sekä tilanne ja tunnelma, ei niinkään käsitellyt asiat. Yhdelle nuorista päällimmäinen mieleen jäänyt asia on tasapainoinuus. Hän kertoo elämän tasapainottuneen intervention jälkeen ja kertoo motivoituneensa siitä, että Sihti-interventio riitti katkaisemaan pahan olon kierteen.

Rasmus kokee olleensa osallisena omassa asiassaan. Hän kertoo, että päällimmäisenä mieleen on jäänyt miellyttävä paikka sekä tilanne ja tunnelma, ei niinkään käsitellyt asiat. Rasmuksen mukaan kokemus on ollut arvokas ja hän kokee hyötynensä ammattilaisten tekemästä työstä kokonaisuudessaan todella paljon. Rasmus ei keksi mitään muutettavaa interventiossa, hän ajattelee muutosta tarvittavan enemmänkin asiakkaiden motivaatioon. Rasmus uskoo, että läpinäkyvä toiminta lisää ihmisten tietoisuutta ja vähentää ennakkoluuloja.

Vilma kertoo, että päällimmäinen tunne intervention jälkeen on ”ihan hyvä”. Hän ei osaa sanoa, mitä tekisi toisin, mutta ei haluaisi muuttaa interventiota. Vilma epäilee kokemuksen olevan arvokas elämässään ja kertoo tunteneensa itsensä osalliseksi.

Niina kertoo tuleensa huomioiduksi ja kokee olleensa osallisena interventiossa. Niina ei kertomansa mukaan tekisi mitään toisin, eikä ”hirveästi” muuttaisi interventiota. Niina nostaa esiin asian, jossa olisi itse halunnut toimia toisin, eikä työntekijöiden perusteluista huolimatta pitänyt ratkaisusta, johon asiassa päädyttiin. Niina kertoo suhtautuneensa asiaan lopulta välinpitämättömästi, ”kunhan vain pääsisi pois tilanteesta”. Niina ei osaa vielä sanoa kannattiko interventio, hän ei kertomansa mukaan ole ”hirveästi” ajatellut asiaa.

Marika kokee olleensa itseään koskevan intervention päähenkilö. Päällimmäisenä asiana hänelle on jäänyt mieleen tasapainoisuus. Marikan mukaan elämä on tasapainottunut ja hän on kokenut motivoivana sen, että interventio riitti katkaisemaan pahan olon tunteen ja sen, että hänelle on annettu tulevaisuuden varalle tietoa jatkohoitopaikoista. Marika ei muuttaisi sihti-interventiota millään tavoin. Erityisen hyvänä asiana hän koki sen, että työntekijä pysyi samana koko prosessin ajan.

Milla kokee olleensa osallisena omassa prosessissaan ja hän kertoo, että interventiolla on ”todellakin” ollut arvoa hänen elämässään. Hänen mukaansa työskentely on auttanut hänet kuopasta ylös ja eteenpäin. Milla kertoo, että elämä on alkanut intervention aikana normalisoitua. Millan mukaan sihtitapaamisia olisi voinut olla tiheämmin.

Kiialle jäi interventiosta positiivinen olo ja hän kokee olleensa osallisena prosessissa. Kiian mukaan osallisuuden tunnetta voitaisiin entisestään lisätä kuuntelemalla enemmän niitä, joita ei kuunnella ”yleensä paljoa”, esittämällä heille enemmän kysymyksiä ja antamalla puheenvuoroja. Kiia kertoo ”pähkäilleensä” joitakin vastauksia, mutta puhumisen tapaamisissa olleen silti helppoa.

Piialle on päällimmäisenä asiana jäänyt interventiosta mieleen oma avautuminen ja luotettavan aikuisen läsnäolo sekä siitä johtuva hyvänolon tunne. Piia kokee arvokkaana sen, että on nyt saanut mahdollisuuden ”selvitellä päätä” ja lähetteen jatkohoitoon. Piia kertoo olleensa osallisena omassa prosessissaan ja on sitä mieltä, että yksilötapaamisten osalta osallisuuden tunnetta ei voisi enää lisätä, mutta alun verkostotapaamisessa osallisuus ei hänen mukaansa tuntunut toteutuvan. Tilanne oli hänen kannaltaan epämieluisa. Verkostotapaamisen kokemuksesta huolimatta Piia ei osaa sanoa, miten muuttaisi interventioita. Hän kertoo olevansa tyytyväinen siihen tällaisena.

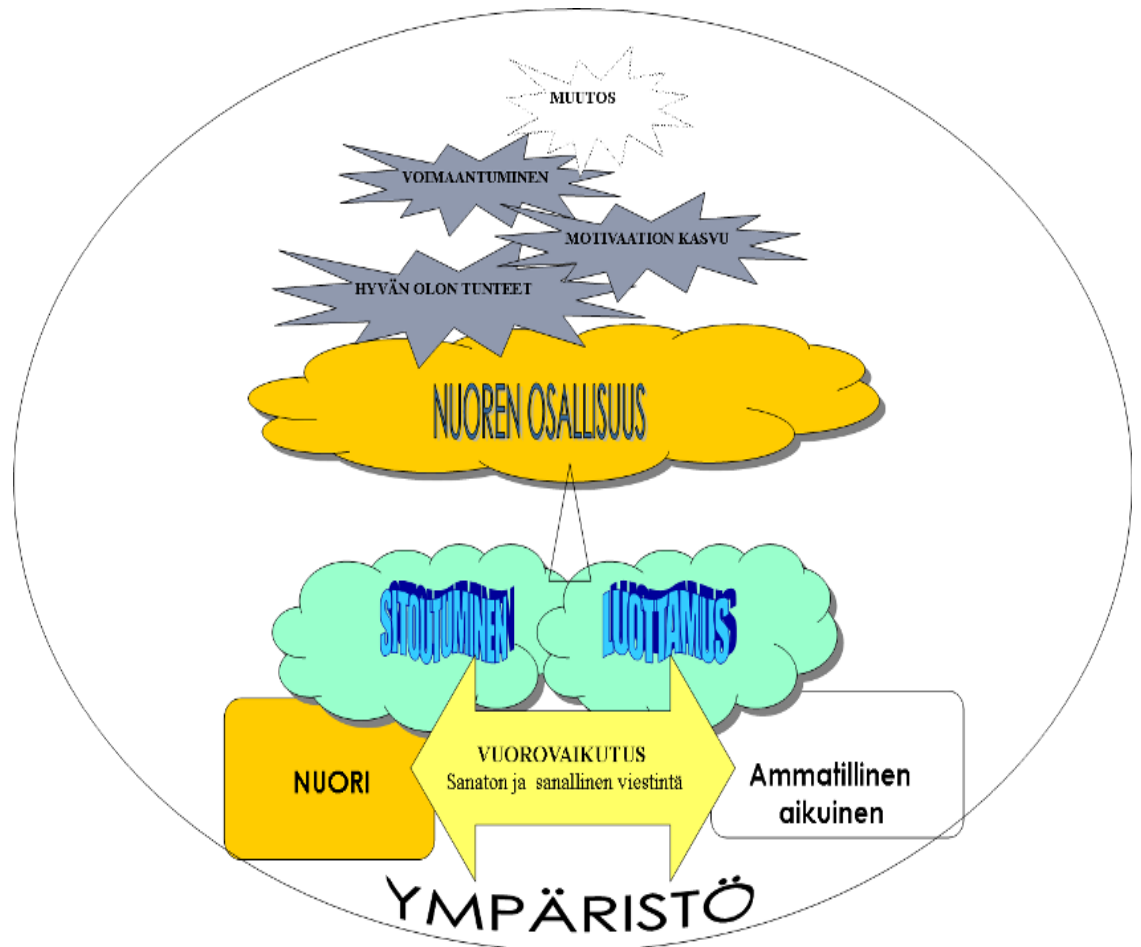
6 MITÄ OSALLISUUS ON NUORTEN KOKEMANA - JOHTOPÄÄTÖKSIÄ TUTKIMUSTULOKSISTA

Kuviossa 6. olen jäsentänyt tutkimustuloksia osallisuudesta nuorten kokemana. Tulosten mukaan nuorten osallisuus on subjektiivinen kokemus, joka rakentuu tämänkaltaisessa interventiossa vuorovaikutuksessa ammatillisen aikuisen kanssa. Tutkimustulokset osoittavat, että tämänkaltaisessa kohtaavassa työssä nuorten kanssa työskentelevien aikuisten on tunnettava nuoruusiän vaiheet ja sen erityisyys. Työntekijän vuorovaikutustaidot, sanallinen ja sanaton viestintä sekä sitoutuminen nuoren prosessiin, luovat perustan luottamussuhteen syntymiselle. Onnistuneen vuorovaikutussuhteen luomisen kannalta ensimmäinen kohtaaminen on erityisen merkityksellinen. Sanattoman viestinnän, ilmeiden ja eleiden, sekä sanallisen viestinnän perusteella nuori tekee päätöksensä siitä, kannattaako dialogiin asettua. Miellyttävä tapaamisympäristö edesauttaa vuorovaikutussuhteen syntymistä. Sujuvan vuorovaikutuksen ja dialogin seurauksena syntyvä luottamussuhde sitouttaa sekä nuorta että työntekijää yhteiseen prosessiin. Tämä mahdollistaa dialogin viemisen tavoitteiden saavuttamisen kannalta riittävän syvälliselle tasolle.

Nuoret eivät ajattele osallisuuden tarkoittavan sitä, että prosessi etenee heidän tahtomallaan tavalla. Nuorilla on vahva luottamus työntekijöiden ammatilliseen osaamiseen ja he odottavat intervention tuloksena saavansa helpotusta kriisiytyneeseen tilanteeseensa. He odottavat ammattilaisten luovan heille kerrontatilaa, sekä saavansa ammattilaisen arvion omasta tilanteestaan ja tukea ongelmatilanteen ratkaisemiseksi.

Luottamuksellinen vuorovaikutus motivoi nuorta toimimaan oman elämänsä asiantuntijana. Kokemus kuulluksi tulemisesta ja mahdollisuus vaikuttaa prosessiin lisäävät nuorten kiinnostusta asioiden selvittämiseksi. Myös nuorten saama luottamus, esimerkiksi ajanvarausten hoitaminen, on motivaatiota lisäävä tekijä.

Osallisuuden kokemus johtaa parhaimmillaan nuoren hyvän olon tunteisiin ja voimaantumiseen sekä motivoi nuorta muutokseen, jotka ovat tarpeellisia sujuvamman elämän kannalta.

Kuvio 6. Nuoren osallisuuden ellipsi

Tutkimustulosten perusteella voidaan tehdä myös varovaisia johtopäätöksiä nuorten osallisuutta estävistä tekijöistä. Huoltajien rooli nuoren prosessissa riippuu kriisiin johtaneesta tilanteesta. Joillekin nuorista huoltajan läsnäolo sihtitapaamisissa loi turvallisuuden tunnetta ja osa nuorista koki sen työskentelyä haittaavana. Työntekijöiden riittämättömät taidot keskustelun ohjaajina voivat muodostua verkostotapaamisissa nuorten osallisuuden kokemuksen esteeksi. Tutkimustulosten mukaan osallisuuden kokemus muodostuu tämänkaltaisessa interventiossa ammatillisen aikuisen ja nuoren välisessä vuorovaikutuksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijöiden vuorovaikutustaitojen puutteet tai nuoren ja ammatillisen aikuisen henkilökemioiden yhteensopimattomuus saattavat estää luottamuussuhteen ja sen myötä myös osallisuuden kokemusten syntymistä. Sitotuminen prosessiin on yksi osallisuuden kokemusta mahdollistava tekijä, näin ollen työntekijöiden vaihtuminen saattaa olla uhka osallisuuden kokemiselle. Kiireinen tunnelma tai epä-

mieluisa ympäristö haittaavat dialogiin asettumista ja saattavat muodostua osallisuuden kokemisen esteeksi.

7 KOHTI OSALLISUUDEN KOKEMUKSIEN MAHDOLLISTAMISTA

Edellä esitetyistä tutkimustuloksista käy ilmi nuorten osallisuuden kokemukseen vaikuttavia tekijöitä. Tämän opinnäytetyöprosessin valmisteluvaiheessa työlle asetettiin tavoitteeksi mallin rakentaminen nuorten osallisuuden kokemusten mahdollistamiseksi entistä paremmin Sihti-interventiossa. Tavoitteena oli, että prosessin seurauksena Sihtivastaanoton toimintakäytänteet muuttuvat entistä enemmän nuorten osallisuuden kokemuksia edistävimmiksi. Uusista toimintakäytänteistä muistuttamaan ja koko henkilöstön sitoutumista helpottamaan päätettiin tuottaa laajemminkin hyödynnettävä huoneentaulu, johon on koottu asiat, joihin ammatillisten aikuisten täytyy erityisesti kiinnittää huomiota nuorten kanssa työskennellessä.

Tutkimustulosten valmistuttua järjestimme yhdessä Sihti-kehittäjätiimin kanssa 5.6.2011 koko Sihti-henkilöstölle Asiakas osallisena -dialoginen kehittämistyöpaja. Toimin työskentelyn vetäjänä ja tavoitteena oli tutkimustulosten välityksellä kuulla nuorten kokemuksia osallisuuden toteutumisesta sihtityöskentelyssä ja konkretisoida tutkimuksellisen kehittämishankkeen prosessin esiin tuomia ilmiöitä. Konkreettisenä tuotoksena syntyi huoneentaulu, johon on kerätty avainsanoja muistuttamaan osallisuuden kokemuksia mahdollistavista toimintamalleista sekä edesauttamaan niihin sitoutumista. Alkuperäinen suunnitelma nuorten edustajan kutumisesta mukaan työskentelyyn ei eettisten syiden vuoksi ollut mahdollista.

Työpajatyöskentelyyn osallistui lähes koko Sihtivastaanoton monialainen henkilöstö. Työskentely aloitettiin alustuksellani, jossa esittelin tutkimuksen toteuttamista osana kehittäishanketta sekä siitä saatuja tutkimustuloksia. Tämän jälkeen tutkimustuloksista keskusteltiin ohjatusti siten, että jokaisella osallistujalla oli tilaisuus tulla kuulluksi. Työskentely eteni aiemmin esittämäni Osallisuuden ulottuvuudet -mallin mukaisesti siten, että jokaisen ulottuvuuden kohdalla käydyn keskustelun perusteella löydettiin yhteinen ymmärrys siitä, mitä nuoren osallisuuden kokemuksen mahdollistuminen käytännössä ammattilaiselta aikuiselta edellyttää. Keskustelu oli vilkasta ja siinä tuli esiin asioita eri näkökulmista.

Keskustelu nauhoitettiin ja kokosin sen pohjalta Osallisuuden ulottuvuudet Sihti-interventiossa -huoneentaulun, joka toimitettiin sihteerin toimesta työpajaan osallistuneille kommenteille. Valmis huoneentaulu (Kuvio7) julkaistiin syyskuussa 2011. Huoneentaluun sinisellä kirjatut tekstit ovat henkilöstön itse itselleen tuottamia muistisanoja siitä, miten he toiminnallaan pystyvät edesauttamaan nuorten osallisuuden kokemusten syntymistä.

Kuvio 7. Nuorten osallisuuden kokemusten mahdollistaminen -huoneentaulu

8 LOPUKSI

Kuten Kiilakoski (2007, 10) toteaa osallisuus on käsite, joka esiintyy useissa virallisissa asiapapereissa. Se on käsitteenä tullut yleisesti hyväksytyksi, mutta sille ei useista yrityksistä huolimatta ole onnistuttu laatimaan täsmällistä ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Tätä kysymystä olen pohtinut lukuisia kertoja tämän opinnäytetyöprosessin aikana, sillä merkitykseltään näin laajaa, pääsääntöisesti myönteisiä ajatuksia herättävää käsitettä käytetään helposti juhlapuheissa tehostekeinona. Osallisuuden kokemusten ymmärretään olevan yksilön hyvinvointia tukevia, mutta päästäänkö ajatusten tasolta myös tekoihin? Tämä tutkimuksellinen

kehittämishanke tuo nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille uutta tietoa siitä, mitä osallisuus nuorten kokemana on ja miten osallisuuden kokemuksia voidaan kohtaavassa työssä mahdollistaa.

Lastenpsykiatri, kehittämispäällikkö Jukka Mäkelä totesi Kasper-hankkeen päätösseminaarissa Tampereella 15.9.2011, että yksinkertaisimmillaan osallisuudessa on kysymys siitä, että jokainen meistä haluaa tulla hyväksytyksi ja tuntea olevansa tärkeä osa yhteisöä. Edellä esitetyistä tutkimustuloksista käy ilmi, että nuorten kokemus osallisuudesta tämän kaltaisessa interventiossa rakentuu vuorovaikutuksessa ammatillisen aikuisen kanssa. Ei tarvita erityisiä menetelmiä vaan asettumista tasavertaiseen dialogiin. Kysymys on nuoren kokemuksesta hyväksytyksi tulemisesta ja ammatillisen aikuisen kyvystä tuottaa nuorelle tunne erityisyydestä oman elämänsä asiantuntijana. Tutkimustulokset vahvistavat Anu Gretschelin (2002,91) tutkimustuloksia siitä, että parhaimmillaan nuorten kokemus osallisuudesta johtaa voimaantumisen ja valtaantumisen tunteisiin.

Olen ollut tämän opinnäytetyöprosessin aikana onnekaassa asemassa, sillä olen saanut työni puolesta mahdollisuuden osallistua Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen kehittämispäällikkö Mikko Orasen ja kehittämispäällikkö, lastenpsykiatri Jukka Mäkelän lapsikastehankkeiden työntekijöille järjestämään osallisuusverkostoon. Osallisuusverkoston tapaamisissa olen päässyt ”rämpimään osallisuuden suossa” eli kuulemaan asiantuntijoiden näkemyksiä sekä keskustelemaan muiden lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittäjien kanssa osallisuudesta sekä erilaisista keinosta sen edistämiseksi. Erityisen hyvin mieleeni on jäänyt osallisuusverkoston tapaaminen Helsingissä 17.4.2012. Olimme saaneet vieraaksemme nuoria lastensuojelun kokemusasiantuntijoita Helsingin läntiseltä sosiaaliasemalta. Näiden nuorten naisten tuottama tieto osallisuuden kokemuksista oli vaikuttavaa ja yhteneväistä tutkimustuloksieni kanssa. He toivoivat ammatillisten aikuisten olevan heidän elämässään muutakin kuin nimi paperissa.

Kaste-ohjelman vahva painostus osallisuuden lisäämiseksi näkyy myös siitä rahoitettavien hankkeiden tavoitteissa. Sihti-kehittämistyössä, kuten koko Väli-Suomen alueella toteutetussa Kasper-hankkeessa niin asiakkaiden kuin työntekijöiden osallisuuden vahvistamiseksi on tehty paljon uudenlaisia avauksia. Tämän tutki-

muksellisen kehittämishankkeen myötä Sihti-kehittämistyössä asiakkaiden osallisuutta on vahvistettu sekä heidän omassa hoitoprosessissaan että palvelujen kehittämisessä. Nuorten tuottama tieto osallisuuden kokemuksiin vaikuttavista tekijöistä on prosessin edetessä siirtynyt Sihti-vastaanotolla työskentelevien ammattilaisten käyttöön. Työntekijät huomioivat prosessin aikana ilmi tulleet ja kehittämistapävien tuloksena syntyneeseen huoneentauluun kirjatut asiat kukin yksilöllisellä tavallaan nuorten osallisuuden kokemusten mahdollistamiseksi jatkossa entistä paremmin. Osallisuuden edistämisen ollessa jatkossa Sihtihenkilöstön tapa toimia, sen leviämistä myös yhteistyökumppaneiden käytänteisiin voidaan pitää toivottavana ja myös todennäköisenä.

Sihti-kehittäjätiimin ymmärrys osallisuuden merkityksestä johti prosessin kulussa siihen, että asiakkaiden lisäksi myös yhteistyökumppanit pääsivät osallistumaan kehittämistyöhön. Päivittäisen kanssakäymisen lisäksi yhteistyökumppaneille järjestettiin kaksi arviointiakvaariota palautteen ja kehittämisideoiden kuulemiseksi sekä kehittämistyön suuntaamiseksi. Palautteen mukaan tämänkaltaiset mahdollisuudet tulla kuulluksi ovat yhteistyötä edistäviä.

Sihtiarvioon ohjautuneiden nuorten kriisit koskettavat myös heidän läheisiään ja pääsääntöisesti arvio aloitetaan verkostopalaverilla, johon huoltaja tai huoltajat osallistuvat. Jotta osallisuuden kokemuksista tämänkaltaisessa interventiossa saataisiin kokonaisvaltainen kuva, tulisi myös työskentelyyn osallistuneiden huoltajien näkemyksiä kuulla. Esitän jatkotutkimusaiheeksi Sihti-vastaanotolle ohjautuneiden nuorten perheiden osallisuuden kokemusten kuulemista.

Tämä tutkimuksellinen kehittämishanke on toteutettu aidosti monialaisena yhteistyönä. Sihti-kehittäjätiimin ennakkoluulottomuus, vahva sitoutuminen hankkeeseen sekä yhteinen näkemyksemme osallisuuden kokemusten merkityksellisyydestä ja nuoruudesta erityisenä elämänvaiheena johtivat prosessiin, jonka vaikutuksia emme osanneet ennalta suunnitella. Prosessin aikana toinen toisiltamme sekä ennen kaikkea nuorilta saamamme oppi on johtanut oivalluksiin, jotka omalla kohdallani ovat vaikuttaneet sekä ammatilliseen kasvuuni että maailmankatsomukseeni peruuttamattomasti. Suunnitelmaseminaarivaiheessa kukaan ei osannut aavistaa, kuinka ajankohtainen työ tulisi valmistuessaan olemaan.

Lähteet

Aalberg, V. & Siimes, M. 1999. Lapsesta aikuiseksi - nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R., Vilen M. 2003. Nuoren aika. Porvoo: WSOY

Aalto-Setälä, T. 2006. Kriisihoito. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S., Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim, 192-201.

Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. STAKES. Raportteja 263. Helsinki: STAKES.

Eskola, J. & Vastamäki J. 2007. Teemahaastattelu:opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-kustannus, 25-43.

Friis, L., Eirola, R., Mannonen, M. 2004. Lasten ja nuorten mielenterveystyö. Helsinki:WSOY.

Goodwin, V. & Happell, B. 2006. In our own words: consumers` views on the reality of consumer participation in mental health care. Contemporary Nurse 21(1), 4-13.

Gretschel, A. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä: nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Haasjoki, E. & Ollikainen, T. 2010. Kriisit nuoruudessa ja mielenterveyden tukeminen koulussa. Mikä sun mieltä painaa? Helsinki: SMS-Tuotanto Oy

Hotari, K-E., Oranen, M., Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 117-132.

Hämäläinen, J. 2006. Nuori ja perhe yhteiskunnan murroksessa. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S., Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim, 43-50.

Iija, A. 2009. Voimaantumisen kehityshaasteena. Teoksessa Hentinen, K., Iija, A., Mattila, E. (toim.) Kuuntele minua – mielenterveystyön käytännön menetelmiä. Helsinki: Tammi, 105-121.

Kaltiala-Heino, R. & Marttunen, M. 2007. Nuorisopsykiatria. Teoksessa Lönnqvist, J., Heikkinen, M., Henriksson, M., Marttunen, M. & Partanen, T. (toim.) Psykiatria. Helsinki: Duodecim, 591–630.

Kasperihanke 2009 – 2011. Väli – Suomen lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämishanke 2009 – 2011. Hankesuunnitelma. Luettu 3.3.2010. Saatavissa: www.pikassos.fi/hankkeet.

Kaste - ohjelma 2008. Kansallinen sosiaali- ja terveystalouden kehittämisohjelma Kaste 2008 - 2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:6. Luettu 4.1.2010. Saatavissa: http://www.stm.fi/julkaisut/julkaisuja-sarja/nayta/_julkaisu/1063225#fi.

Kiilakoski, T. 2007. Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Gretschell, A. & Kiilakoski, T. (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino Oy, 8-19.

Korkiamäki R. 2009. "Kaljaporukoita" vai "ihan tavallisia koviksii" - osallisuus vertaisryhmässä nuorten määrittelyn kohteena. Teoksessa Suvi Raitakari, Elina Virokannas (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 83-105.

Laitila, M. 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä Fenomenografinen lähestymistapa. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto ja Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

LAMK 2011. Ohje opinnäytetyön tekemiseksi. Lahden ammattikorkeakoulu.

Lapsen oikeuksien sopimus 1989. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Unicef. Luettu 30.10.2009. Saatavissa: http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko.

Mäkelä, J. 2011. Kohtaamisia ja osallisuutta lasten ja nuorten kehitysympäristöissä. Puheenvuoro Väli-Suomen Kasper-hankkeen päätösseminaarissa Tampereella 15.9.2011.

Niemi, M-L. 2010. Nuoruusiän kehitysvaiheet. Sihti-hankkeen työpapereita.

Nurmi, J. 2006: Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M., Lyytinen, H. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 256–274.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2008. Ihmisen psykologinen kehitys. 1.-3. painos. Helsinki: WSOY.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! : lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisen : sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman raportti. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Paolo, A. 2006. Nuori ikäistensä joukossa. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S., Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim, 59-64.

Perustuslaki 731/1999.

Pykkänen, K. 2006. Nuorisopsykiatrian kehitys Suomessa. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S., Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim, 14-26.

Rantanen, T. 1998. Nuoruusiän kehityksen erityisluonne. Teoksessa Alm-qvist, F., Moilanen, I., Räsänen, E. & Tamminen T. Lasten- ja nuorisopsykiatria. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 51–72.

Shier, H. 2001. Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children & Society*. 15: 107–117. Birmingham: Play Train

Sipiläinen, P. 2009. Sihti-toiminnan seudullistaminen Lahden ympäristökuntiin 1.1.2009 – 31.10.2011 Yhteistyö- ja konsultaatiotoiminnan kehittäminen nuoruusikäisten mielenterveyspalveluissa Päijät-Hämeessä. Sihti-hankkeen työpapereita.

Sirviö, K. 2010. Lapsiperheiden terveyden edistäminen – osallistamista ja ennakointia. Teoksessa Pietilä, A-M (toim.) Terveyden edistäminen. Teorioista toimintaan. Helsinki: WSOYpro, 130-150.

Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Helsinki:WSOY.

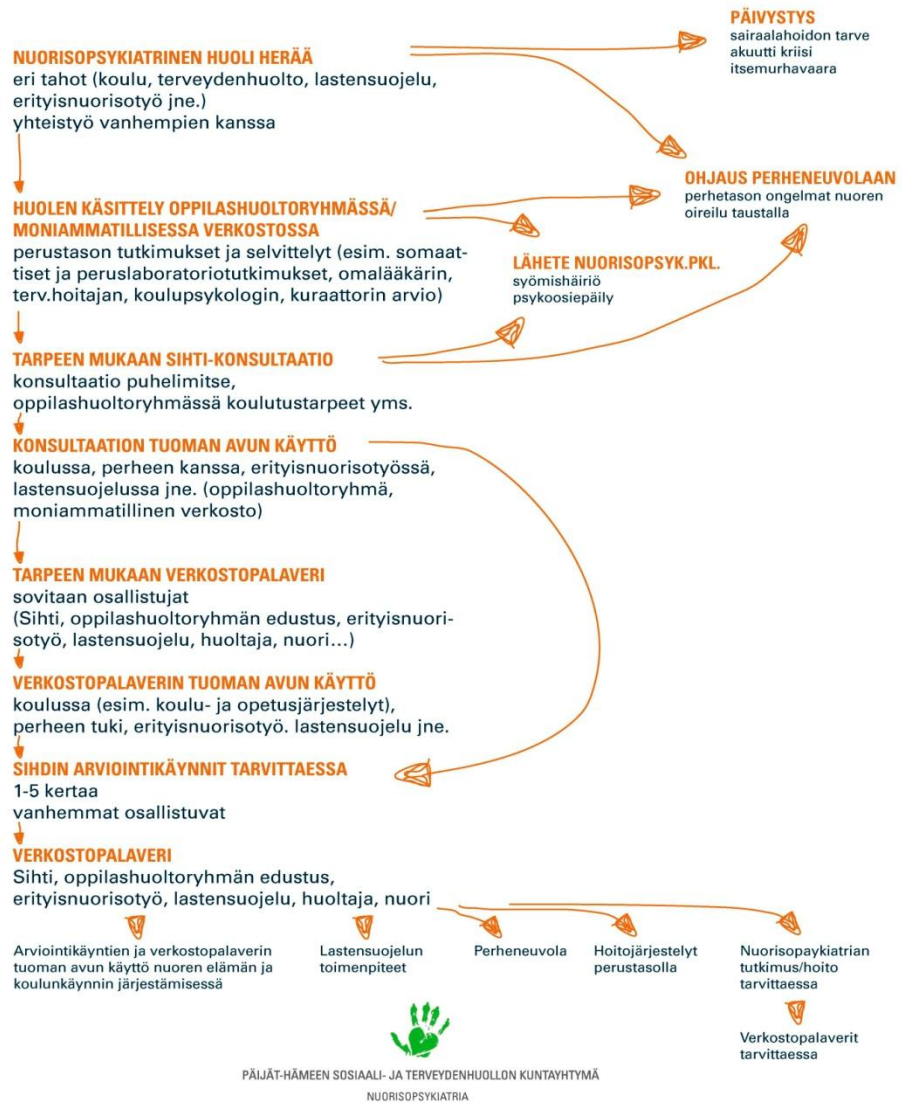
Thomas, N. 2002. Children, family and the state. Decision-making and child participation. Bristol:Policy Press

Toikko, T. 2006. Asiakkaiden osallistuminen palveluiden kehittämiseen. Työpoliittinen aikauskirja 3/2006, 13-18.

Liite 1

Sihti-malli

Liite 2

PÄIJÄT-HÄMEEN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ

Eettinen toimikunta
 Puheenjohtaja Pentti Lautala
 Keskussairaalankatu 7
 15850 LAHTI
 Puh. (03) 819 2251
 Gsm 044-719 5251
 Fax (03) 819 2710
 S-posti: pentti.lautala@phsotey.fi

19.8.2010

Viite: Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän eettisen toimikunnan kokouspäätös 21.7.2010 etmKB §36

EETTISEN TOIMIKUNNAN PUHEENJOHTAJAN LAUSUNTO

	Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän eettinen toimikunta on vastaanottanut seuraavat toimikunnan pyynnöstä alla mainittuun tutkimussuunnitelmaan toimitetut asiakirjat:
Tutkimussuunnitelma	Oikeus osallisuuteen - Nuoret osallisina heitä koskevassa interventiossa.
PHSOTEY etmk dnro	ETMK 21/2010
PHSOTEY SL –koodi	S 005
Vastaanotetut asiakirjat	S-postisaate "Tutkimusasiakirjat": Ulriika Kannas-Honkaniemi, 17.8.2010. Henkilötietolaki 523/1999 § 10 mukainen rekisteriseloste, 5.5.2010 Final. Tiedote 15 – 17 –vuotiaan huoltajille, 11.6.2010 Final. Tiedote vastaanottajalle: tutkittavalle / huoltajalle, 11.6.2010 Final.
Vastaanottoptm	17.8.2010
	Nämä pyynnöstä korjatut asiakirjat / toimitetut lisäselvitykset on käsitellyt ja eettisen toimikunnan valtuuttamana hyväksynyt toimikunnan puheenjohtaja.
Hyväksymispvm	19.8.2010
	Asiakirjat on kirjattu eettisen toimikunnan diaariin (ks. PHSOTEY etmk dnro 21/2010) ja ne arkistoidaan eettisessä toimikunnassa kokousten ulkopuolella käsitelyihin muihin asioihin / päätöksiin. Käsitelystä ei anneta pöytäkirjanotetta.
	PÄIJÄT-HÄMEEN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ Eettinen toimikunta
	puheenjohtaja Pentti Lautala
LIITTEET	Kopiot hyväksytyistä asiakirjoista
JAKELU	Tutkimuksesta vastaavat henkilöt: päätökija Ulriika Kannas-Honkaniemi, opinnäytetyön ohjaaja, sosiaalialan lehtori Riitta Laakso, LAMK.
TIEDOKSI	Tutkimuksen toimeksiantaja / yhteyshenkilö: projektijohtaja Juha Luomala, Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy, Wetterhoffinkatu 4, 13100 HAMEENLINNA.

Liite 3

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon
kuntayhtymä

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

J 8 8/2010

Hakemus toimitetaan eettisen toimikunnan sihteerille. Ks. tutkimuslupaohjeet
www.phsotev.fi / kehittämistoiminta / tutkimustoiminta sekä ohjeet tämän lomakkeen lopussa.Saapumispäivä
07.05.2010

1. Hakemuksen luonne ja merkintä tutkimusdiaariin

- Tutkimuslupa PHSOTEY Dnro TUTKIMUS 44/2010
 Tutkimusluvan muutos/täydennys/lisäys, aikaisempi tutkimuslupa PHSOTEY:ssä myönnetty pvm. PHSOTEY:n sisäisen laskutuksen SL-koodi: 5005

2. Tutkimuksen luonne ja toteutuspaikka

- Perustutkimus PHSOTEY:n palvelujärjestelmää koskeva järjestelmätutkimus, mikä
 Kliininen tutkimus
 Translationaalinen (perustutkimusta soveltava) tutkimus PHSOTEY:n muu sisäinen hanke
 Yhdistelmätutkimus, johon sisältyy rekisteritutkimusosio ja kliininen osio
 Pelkästään rekisteritietoja käyttävä tutkimus Muu hanke, mikä
 Tutkimuksen muu luonne, mikä SIHTI-hankkeen arviointi, nuorten palaute osallisuudesta
- Tulosyksikkö: nuorisopsykiatria 3772

3. Tutkimuksen tieteenala/koulutusala, tarkoitus ja toimeksiantaja

3.1 Tieteenala/koulutusaste

- Lääketieteellinen lääketutkimus
 Lääketieteellinen laitetutkimus
 Muu lääketieteellinen tutkimus
 Hoitotieteellinen tutkimus
 Muu tieteellinen tutkimus (ks.määritelmä), mikä tieteenala:
 Toinen aste
 AMK
 YAMK
 Muut tutkimustyö, mikä:

3.2 Tarkoitus

- Toisen asteen opinnäytetyö
 AMK:n opinnäytetyö tai YAMK:n kehittämishanke
 YAMK:n opinnäytetyö
 Kandidaatin tutkielma tai Pro gradu-tutkielma
 Lisensiaatintutkimus
 Väitöskirja
 Suunnittelu-/selvitys/-kehittämistyö
 Muu, mikä:

3.3 Toimeksiantaja

- Tutkijalähtöinen (myös opiskeluun liittyvä)
 Yleishyödyllinen yhteisö, yhdistys, säätiö yms.
 Lääketeollisuus
 Kaupallinen yritys (markkinointitutkimus)
 PHSOTEY
 Muu, mikä:
 KASTE-ohjelman mukainen Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke

3.2.1 Yliopisto/korkeakoulu/oppilaitos sekä ohjaajan nimi ja yhteystiedot

Lahden ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan laitos
Riitta Laakso, gsm. 044 708 0415, riitta.laakso@lamk.fi

3.3.1 Toimeksiantajan nimi, osoite- ja yhteystiedot sekä tiedot yhteyshenkilöstä

KASPERI -Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke
Pikassos Oy, Wetterhoffinkatu 4, 13100 Hämeenlinna
Yhteyshenkilö: projektijohtaja Juha Luomala, gsm. 050 349 5610, juha.luomala@pikassos.fi

4. Tutkimuksen nimi sekä tutkimuslupa/rekisteritietojen luovutukseen tarvittavat luvat, suostumukset ja selvitykset (ks. tutkimuslupaohjeet ja tietosuojaohjeet tämän lomakkeen lopussa)

Tutkimuksen nimi ja lyhytnimi (englanniksi ja suomeksi, jos ei salainen): OIKEUS OSALLISUUTEEN - nuoret osallisina heitä koskevassa interventiossa	
---	--

Protokolla/Study number --	Lääketutkimuksista EudraCT number --
-------------------------------	---

- Eettisen toimikunnan käsittelyä ei tarvita
 Eettisen toimikunnan lausuntoa haetaan/haettu, kansallisen lausunnon antaja: _____
 Myönteinen/puoltava kansallinen lausunto annettu (liitteenä):
lausuntopäätöspvm, päätöspykälä ja diaarinumero
 Käsittely PHSOTEY:n eettisessä toimikunnassa: PHSOTEY Dnro ETMK: 21/2010; 21.7.2010 etmk B & 36
PHSOTEY EPL-/SL-koodi: 5005

- Tutkittavien tietoon perustuva suostumus; tiedote/suostumusasiakirja liitteenä
 Muu luvat, mitkä
 Henkilörekisteriseloste liitteenä, pvm 5.5.2010 Ei tarvita (tutkimuksessa ei käsitellä henkilötietoja)

5. Tutkimuksesta/hankkeesta kansallisesti vastaava henkilö

Nimi --	Koulutus ja ammattinimike
Tutkimuskeskus/vastuualue/-yksikkö	Osoite
Puhelin	Sähköposti

6. Päättökija PHSOTEY:ssä/tutkimuksesta/hankkeesta paikallisesti vastaava henkilö

Nimi Ulriika Kannas-Honkaniemi	Koulutus ja ammattinimike sosionomi (amk), projektisuunnittelija
Tutkimuskeskus/vastuualue/-yksikkö Lahden ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan laitos	Osoite Hoitajankatu 3, Lahti
Puhelin 040 587 8298	Sähköposti ulriika.kannas-honkaniemi@lpt.fi

7. Tutkimusrekisterin pitäjä ja -rekisterin vastuuhenkilö (jos eri kuin kohdassa 5)

Rekisterinpitäjän nimi ks. kohta 6	Osoite
Puhelin	Sähköposti
Rekisteriasioista vastaavan nimi	Osoite
Puhelin	Sähköposti

8. Muut tutkijat/tietojen käsittelyyn osallistuvat henkilöt PHSOTEY:n keskuksessa

Nimi	Koulutus/ ammattinimike	Tulosyksikkö/ vastuuyksikkö- numero	Puhelin	Osallistuu henk.tietojen käsittelyyn
Anne Lassila	projektisihteeri	nuorisopsykiatria PKC	044 4406995	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

9. Tutkimukseen osallistuvat PHSOTEY:N tulosyksiköt

- Tutkimukseen osallistuvat muut (ks. kohta 8) tulosyksiköt, mitkä
- Liitteenä selvitykset käytettävistä PHSOTEY:n lääketieteellisten palvelujen tulosyksiköiden palveluista

10. PHSOTEY:n ulkopuolelta hankittavat tutkimuspalvelut

Palveluntarjoajan nimi	Laskutusosoite ja muut yhteystiedot

11. Tutkimuksen kesto ja aineistoa koskevat tiedot

Tutkimuksen alkamispvm. 1.8.2010	Tutkimuksen päättämispvm. 31.5.2010
☐ Muutos tutkimusaikaan Uusi alkamispvm.	☐ Jatkotutkimus Uusi päättämispvm.
Tutkittavien lukumäärä ja tietojen laajuus (Suomessa/PHSOTEY:ssä)	
Tutkittavia 7	

12. Tarvittavan rekisteriaineiston määrittely, tarvittavat tiedot / asiakirjat (täytetään vain yhdistelmätutkimuksissa ja pelkästään rekisteritietoja käytävässä tutkimuksissa; tarvittaessa eri liitteellä)

Asiakirja-aineiston sisällön määrittely				

Asiakirjat	Mistä rekisteristä/ arkistosta	kpl	Tutustutaan paikan päällä	Valokopioita/tulosteita pyydetään kpl
Tietoja kerätään PHSOTEY:n hallinnoimista tutkimuksista (mitä, mistä, luvat liitteenä)				

Tarvittavat sähköiset tiedot: aineisto määritelty (mitä, mistä järjestelmästä, kenen käyttöoikeuksilla)				

Tarvittavat tietopalvelun tekemät ATK-poiminnat, poimintojen määrittely ja rajaus (tarvittaessa eri liitteellä)				

Uudet käyttöoikeudet em. tietojärjestelmiin haetaan tutkimuksen vastualueen atk-yhdyshenkilö kautta, ks. Infokanavan lomakkeet.				

13. Tutkimusaineiston hävittäminen tai arkistointi tutkimuksen päätyttyä

Tutkimuksen henkilörekisteri hävitetään tutkimuksen päätyttyä

rekisteri hävitetään kokonaisuudessaan; arvioitu hävittämisajaksi ja -tapa:
 Rekisteri hävitetään tutkimustyön valmistuttua, viimeistään elokuussa 2011. Aineisto hävitetään asianmukaisesti, niillä tutkimusaineisto säilytetään ilman tunnistetietoja; tunnistetietojen hävittämistä;
 Säilytettävä aineisto ei sisällä tunnistetietoja, tunnistetiedot hävitetään asianmukaisella tavalla (siippuri)

Tutkimuksen henkilörekisteri arkistoidaan tunnistetiedoin tutkimuksen päätyttyä

Arkistolaissa tarkoitettuna viranomaisen aineistona arkistolain säännösten nojalla arkistonmuodostus-
 tussuunnitelman mukaisesti, mihin;
 Aineiston arkistointiin haetaan Kansallisarkiston lupa

14. Sitoumukset

Hakija vastaa siitä, että tutkijat / tietojen käsittelyyn osallistuvat henkilöt eivät käytä saamiaan tietoja tutkittavan tai hänen läheisensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus. Hakija vastaa myös siitä, ettei henkilötietoja luovuteta sivulliselle.

15. Allekirjoitukset

Hyvinkäällä 06 1 05 20 10

Ulrika Kannas-Honkaniemi Ulrika Kannas-Honkaniemi
 allekirjoitus ja nimenselvennys

opiskelija, projektisuunnittelija
 arvo/tehtävänimike

Tutkimuskeskus, rooli tutkimuksessa (jos ei tutkimuksesta vastaava henkilö/päätökijä(ks. kohdat 5 ja 6) täytä, toimipaikka ja yhteystiedot)

Toimipaikka	Osoiteyhteystiedot
Puhelin	Sähköposti

16. Luvan myöntäjän (tulosaluejohtaja tai tulosryhmänjohtaja) viranhaltijapäätös

Myönnetty tutkimuslupa Myönnetty lupa salassa pidettävien potilas-/asiakasrekisteritietojen luovutukseen ja käyttöön

Hakemuksen mukaisesti Ehdollinen/rajoitettu lupa Hakemus hylätty/Tutkimus ei käynnisty

Pyydetään lisäselvityksiä

Perustelut/pyydyttävät lisäselvitykset

Aika ja paikka *10.8.2010 LAHTI* Allekirjoitus *[Signature]*

Nimenselvennys, arvo/tehtävänimike *Auli Sarikka, psyk tulosalueen johtaja*
PHSOTEY, PHKS E-mail: auli.sarikka@phsotey.fi

Toimipaikka ja yhteystiedot
Painjat-Hameen keskussairaala (PHKS), Keskussairaalank.7, 15850 LAHTI; p(03)81911

Pydydyt lisäselvitykset toimitettu:

Aika ja paikka Allekirjoitus

Nimenselvennys, arvo/tehtävänimike

Toimipaikka ja yhteystiedot

17. Liitteet versiopäivätyinä: Tutkimushakemus rekisteröidään sähköisesti skannaamalla, päiväykset merkittävä liiteluetteloon

☒	Tutkimussuunnitelma/hankesuunnitelma tai sen lyhennelmä	11.6.2010
☐	Tutkimuksen kustannus- ja rahoitussuunnitelma	
☐	Selvitykset Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän lääketieteellisten palvelujen keskuksen käytöstä	
☐	kl. fysiologian ja isotooppilääketieteen tulosyksikkö	
☐	kl. kemian tulosyksikkö	
☐	kl. mikrobiologian tulosyksikkö	
☐	kl. neurofysiologian tulosyksikkö	
☐	radiologian tulosyksikkö	
☐	patologian tulosyksikkö	
☒	Tutkittavien tiedote- ja suostumusasiakirjat	11.6.2010 (vrt. PHSOTEY Etmk B 21.7.2010 § 36)
☐	Eettisen toimikunnan myönteinen lausunto/lausunnot	PHSOTEY Etmk 21.7.2010 Etmk B § 36; Ryhänjohtajan lausunto 18.8.2010
☒	Henkilötietolain (523/1999) 10 §:n mukainen Tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste/Henkilörekisteriseloste (kun tutkimuksessa käsitellään henkilötietoja)	5.5.2010
☐	Kopio aiemmasta / meneillään olevasta luvasta/päätöksestä	
☐	Muut liitteet päiväykseen, mitkä:	§:n ositt. "tutkimuslupa" 16.5.2010: Oirika kannas-Hankarventi; Päätös 17.2.2010 tutkimussuunnitelmaasta

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMISEEN LIITTYVÄT TIETOSUOJAHOJEET

Tietojen luovutus ja käyttö lupa viranomaisen salassa pidettävistä rekisteritiedoista

Tietoja voidaan luovuttaa tieteelliseen tutkimukseen sekä tilastointiin ja viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtäviin viranomaisluvalla, kun aineiston käsittelyssä ja tuloksia julkaistaessa noudatetaan tietosuoja ja henkilötietoja käsitellään lakien edellyttämällä tavalla koko niiden elinkaaren ajan. Viranomaisluvan edellytyksenä on siis:

A) Tieteellisen tutkimuksen kriteerien täyttyminen:

- 1) objektiivisuus, kriittisyys, autonomisuus, julkisuusperiaate, edistävyyttä, yleisyysvaatimus;
- 2) tieteellisen tutkimuksen eettiset perusvaatimukset;
- 3) luvan hakijoiden riittävä tieteellinen pätevyys.

B) Tilastointitarkoitus tai viranomaisen suunnittelu- tai selvitystyö (JulkL 28 §)

Jos haastatteleamalla, kyselyllä tai tieteellisessä tutkimuksessa kerättyjä tietoja halutaan yhdistää rekisteritietoihin, tarvitaan salassa pidettävien rekisteritietojen saamiseen tutkimuskäyttötarkoitusta varten tutkimushenkilön tietoon perustuva kirjallinen suostumus.

Pelkästään rekisteritietoja / asiakirjoja käytävissä tutkimuksissa eli nk. puhtaissa rekisteritutkimuksissa tutkittavan omaa suostumusta ei pääsääntöisesti tarvita (vrt. kohta 2. Tutkimuksen luonne).

Lääketieteellinen tutkimus, jossa tutkittavilta kerättyyn aineistoon yhdistetään rekisteritietoja

- tutkimussuunnitelma on arvioitu sairaanhoitopiiriin eettisessä toimikunnassa, missä tutkimussuunnitelmasta on annettu puoltava lausunto
- pyydetään tutkittavan tietoon perustuva suostumus, jossa suostumus myös rekisteritietojen yhdistämiseen muihin tutkimustietoihin
- luvat rekisteriviranomaisilta (esim. STM, kun tarvitaan lupaa tietojen saamiseksi salassa pidettävistä, useamman kuin yhden STM:n alaisen viranomaisen asiakirjoista; Valvira, kun tarvitaan viranomaislupa elimien, kudoksien tai solujen lääketieteelliseen tutkimuskäyttöön)
- Henkilötietolain (523/1999) 10 §:n mukainen tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste (ei ilmoitusvelvollisuutta tietosuojavaltuutetulle)

Pelkästään rekisteritietoja / asiakirjoja käyttävä rekisteritutkimus

- on käsiteltävä eettisessä toimikunnassa, jos tutkimustulokset on tarkoitus julkaista kansainvälisellä foorumilla, missä eettisen toimikunnan käsittely vaaditaan
- luvat rekisteriviranomaisilta (esim. STM, Valvira)
- tutkijan on toimitettava henkilötietolain (523/1999) 10 §:n mukainen tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste tietosuojavaltuutetun toimistoon, postiosoite: PL 315, 00181 Helsinki; www.tietosuoja.fi.

Luvan myöntäjä toimittaa hakemuksen/päätöksen eettisen toimikunnan sihteerille
1.9.2009

Jakelu: Hakija
Vastaava tutkija

Liite 4

Oikeus osallisuuteen – nuoret osallisina heitä koskevassa interventiossa
 Tutkimuksellinen kehittämishanke
 Ulrika Kannas-Honkaniemi

Tutkimuskysymykset

- Mitä osallisuus on nuorten itsensä kokemana?
- Miten nuorten osallisuutta voitaisiin heidän itsensä mukaan lisätä Sihti-interventiossa?

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustatiedot:

Sukupuoli

Ikä

Ketä sihtitapaamisessa/tapaamisissa on ollut läsnä

Orientoituminen haastatteluun → Osallisuuden käsitteen avaaminen, tutkimuksen tarkoitus sekä osallisuuden portaat HUOM! kieli

I haastattelu ensimmäisen Sihtitapaamisen jälkeen (3 ensimmäistä porrasta)

MAHDOLLISUUS SAADA TIETOA

Lähtötilanne -> kuka huolestui, nuoren oma kokemus avun tarpeesta, nuoren läsnäolo asioita käsiteltäessä Sihtiin ohjauminen, riittävästi tietoa Sihdistä, nuoren oma motivaatio

KOKEMUS KOHTAAMISESTA JA VUOROVAIKUTUKSESTA

Sihti työntekijän/-tekijöiden kohtaaminen -> millainen kokemus, oliko tilanne aidosti vuorovaikutteinen ja nuorta arvostava?

KOKEMUS TILASTA KERTOA

Onko nuorella ollut riittävästi tilaa kertoa oma näkemyksensä/mielipiteensä haluamistaan asioista?

II haastattelu viimeisen Sihtitapaamisen jälkeen (3 viimeistä porrasta)

KOKEMUS KUULLUKSI TULEMISESTA/KUULEMATTANA JÄÄMISESTÄ

Jos nuorella on ollut riittävästi kerrontatilaa, onko hän myös kokenut tuleensa kuulluksi? Mistä tietää tulleensa kuulluksi/jääneensä kuulematta?

KOKEMUS SIITÄ, ETTÄ MIELIPITEET ON HUOMIOITU/JÄTETTY HUOMIOIMATTANA

Onko nuoren omat kokemukset/näkemykset huomioitu? Miten ilmenee/ilmeni?

KOKEMUS OSALLISUUDESTA/ OSATTOMUUDESTA

Mitä tapaamisista on jäänyt mieleen? Sihti-intervention arvo nuoren kokemana, Onko nuori kokenut olleensa osallisena/osattomana omassa asiassaan? Miten osallisuuden tunnetta voitaisiin lisätä? Haluaisiko nuori muuttaa interventioita?

tiedote.docx 11.6.2010Final

OIKEUS OSALLISUUTEEN – Nuoret osallisina heitä koskevassa interventiossa

Hyvä vastaanottaja,

Tämä on tiedote syksyllä 2010 toteutettavasta tutkimuksesta, jonka tarkoituksena on saada tietoa SIHTI -arviointiin ohjautuneiden ja sen läpikäyneiden nuorten kokemuksista siitä, miten heidät on huomioitu SIHTI -työskentelyn aikana. Tavoitteena on kehittää malli, joka lisää nuorten osallisuutta eli kuulluksi tulemisen kokemusta ja vaikuttamismahdollisuuksia omassa asiassaan.

Tutkimus on opinnäytetyö, joka liittyy sosionomi (ylempi amk) opintoihini Lahden ammattikorkeakoulussa. Tutkimus toteutetaan Sihti –arviointiin liittyvien tapaamisten yhteydessä syksyn 2010 aikana. Tutkimuspyyntö esitetään kaikille syyskuu 2010 – joulukuu 2010 välisenä aikana Sihti -arviointiin ohjautuneille nuorille.

Tutkimusmenetelmät

Tutkimukseen osallistuvat nuoret haastatellaan ensimmäisen ja viimeisen SIHTI -arviointiin liittyvän tapaamisen jälkeen samoissa tiloissa. Noin puoli tuntia kestävä haastattelu nauhoitetaan. Haastattelukysymykset liittyvät nuoren kokemukseen edeltäneestä tapaamisesta. Kiitokseksi osallistumisesta haastatteluun, haastateltavat saavat elokuvalipun.

Tutkimusaineiston käsittely ja julkaiseminen

Tutkimuksessa esiin tulevat asiat ovat täysin luottamuksellisia ja tulevat ainoastaan tutkijan käyttöön.

Opinnäytetyöhön ei tule tietoja, joiden avulla

osallistujan voisi tunnistaa tutkimuksen aineistosta. Tutkimusaineisto säilytetään opinnäytetyön hyväksymiseen asti, minkä jälkeen haastattelunauhut tuhoataan. Tutkimuksen tulokset julkaistaan opinnäytetyönä syksyllä 2011.

Tutkimuksen hyödyt ja haitat

Tutkimukseen osallistumisesta ei ole tutkimukseen osallistujalle välitöntä henkilökohtaista hyötyä, mutta tutkimus on tarpeellinen, koska sen tavoitteena on tuottaa tietoa nuorten osallisuuden tai osattomuuden kokemuksesta omassa asiassaan ja tulosten perusteella kehittää malli osallisuuden lisäämiseksi.

Tutkittavan oikeudet

Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista. Tutkittavalla on tutkimuksen aikana oikeus kieltäytyä vastaamasta ilman mitään seuraamuksia tai perusteluja. Tutkimuksen järjestelyt ja tulosten

raportointi ovat luottamuksellisia. Tutkimuksesta saatavat tiedot tulevat ainoastaan tutkijan käyttöön ja tulokset julkaistaan tutkimusraporteissa siten, ettei yksittäistä tutkittavaa voi tunnistaa. Tutkittavalla on oikeus saada lisätietoa tutkimuksesta missä vaiheessa tahansa.

Ystävällisin terveisin,

Ulrika Kannas-Honkaniemi

sosionomi (AMK), sosiaalikasvattaja, sosionomi YAMK –opiskelija Lahden ammattikorkeakoulu, projektisuunnittelija Pikassos Oy

Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksesta p. 040 587 8298

Liite 6

Suostumus tutkimukseen.doc 11.6.2010

**SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISEEN JA SIINÄ KERÄTTÄVIEN
HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYYN**

Tutkimuksen nimi _____

Tutkimuksen toteuttaja / rekisterinpitäjä _____

Tutkimukseen osallistujan nimi _____

Yhteyshenkilö, jolta tutkimukseen osallistujat voivat tarvittaessa
pyytää lisätietoja tutkimuksesta _____

Suostun osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen ja siinä tarvittavien tietojen keräämiseen. Suostumus on annettu vapaaehtoisesti. Minulle on ennen suostumustani annettu tutkimuksesta ja siihen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä informaatioita sekä suullisesti että suostumuslomakkeen liitteenä olevalla informaatiokirjeellä, johon olen tutustunut. Annettu informaatio sisältää selvityksen tutkimuksen tarkoituksesta, sen hyödyistä ja haitoista sekä tutkimuksessa kerättävien henkilötietojen käsittelystä. Voin milloin tahansa peruuttaa tämän suostumuksen ilmoittamalla peruutuksesta tutkimuksen toteuttajalle.

Paikka ja aika_____
Suostumuksen antajan allekirjoitus
ja nimenselvennys_____
Paikka ja aika_____
Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus
ja nimenselvennys

Liite 7

Suostumus tutkimukseen alle 15 v. huoltajat..docx 11.6.2010

**ALAIKÄISEN (alle 15-v.) LAPSEN HUOLTAJAN/HUOLTAJIEN SUOSTUMUS
TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISEEN JA SIINÄ KERÄTTÄVIEN
HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYYN**

Tutkimuksen nimi _____

Tutkimuksen toteuttaja / rekisterinpitäjä _____

Tutkimukseen osallistujan nimi _____

Yhteyshenkilö, jolta tutkimukseen osallistujat voivat tarvittaessa
pyytää lisätietoja tutkimuksesta _____

Annan suostumukseni siihen, että lapseni osallistuu yllämainittuun tutkimukseen. Ymmärrän, että lapseni osallistuminen tähän tutkimukseen on vapaaehtoista ja voin perua tämän suostumuksen, ja keskeyttää hänen osallistumisensa tutkimukseen milloin tahansa ilmoittamalla siitä tutkijalle. Minulle on ennen suostumustani annettu tutkimuksesta ja siihen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä informaatioita sekä suullisesti että suostumuslomakkeen liitteenä olevalla informaatiokirjeellä, johon olen tutustunut. Annettu informaatio sisältää selvityksen tutkimuksen tarkoituksesta, sen hyödyistä ja haitoista sekä tutkimuksessa kerättävien henkilötietojen käsittelystä. Olen nähnyt ja lukenut myös lapseni allekirjoittaman suostumusasiakirjan ja kuullut hänen myönteisen mielipiteensä osallistumisesta. Tutkimukseen osallistuminen edellyttää lapsen kaikkien huoltajien suostumusta.

Paikka ja aika

Suostumuksen antajan allekirjoitus
ja nimenselvennys

Paikka ja aika

Suostumuksen antajan allekirjoitus
ja nimenselvennys

Paikka ja aika

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus
ja nimenselvennys

Liite 8

tiedote 15-17 v. huoltajille.doc 11.6.2010Final

OIKEUS OSALLISUUTEEN – Nuoret osallisina heitä koskevassa interventiossa

Hyvä vastaanottaja,

Tämä on tiedote syksyllä 2010 toteutettavasta tutkimuksesta, jonka tarkoituksena on saada tietoa SIHTI -arviointiin ohjautuneiden ja sen läpikäyneiden nuorten kokemuksista siitä, miten heidät on huomioitu SIHTI -työskentelyn aikana. Tavoitteena on kehittää malli, joka lisää nuorten osallisuutta eli kokemusta kuulluksi tulemisesta sekä vaikuttamismahdollisuuksista omassa asiassaan.

Ilmoitan teille, että iältään 15 – 17 -vuotias lapsenne on suostunut osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen. Tutkimuksen nimi on OIKEUS OSALLISUUTEEN – Nuoret osallisina heitä koskevassa interventiossa.

Tutkimus toteutetaan syyskuu 2010 – joulukuu 2010 välisenä aikana haastattelemalla nuoria SIHTI –tapaamisten yhteydessä. Haastattelukysymykset liittyvät nuoren kokemukseen SIHTI –työryhmän ja muun verkoston kohtaamisesta. Tutkimustulosten perusteella on tavoitteena kehittää malli, joka avulla nuoret pystyvät entistä enemmän kokemaan osallisuutta omassa asiassaan. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja nuori voi milloin tahansa vetäytyä tutkimuksesta.

Ystävällisin terveisin,

Ulrika Kannas-Honkaniemi
sosionomi (AMK), sosiaalikasvattaja, sosionomi YAMK –opiskelija Lahden ammattikorkeakoulu,
projektisuunnittelija Pikassos Oy

Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksesta p. 040 587 8298